AUTOR
Ana Bilić, vlastita naklada

NASLOV
Vilinske Priče

LEKTURA / KOREKTURA

KORICE I ILUSTRACIJE

OBLIKOVANJE
iDesign, Šibenik

TISAK

NAKLADA
300 primjeraka

CIP-Katalogizacija u publikaciji

Ana Bilić

VILINSKE PRIČE

Šibenik, 2014.

Dogodovštine iz vilinskoga kraja
sad ispričati valja.
Svakoga dana pričica jedna za laku noć
da djeca mirno sniva' mogu poć'!

Vilinski ljudi

Priča prva

VILA I PASTIR

igrale vile kolo sred livade podno oraha. Vriskale i cičale, poskakivale i zamahivale. Duge im zlatne kose padale do struka, snježno bijela put im se presijavala na mjesečini, a usne se rumenile poput najzrelijih jabuka. Odjevene bijahu u ruho od poljskih latica, vlasi trave i mjesečevih niti. Bijahu to sve same krasotice, jedna ljepša od druge. I igrale one tako sve do jutra. A kad prve zrake sunce dotaknuše zemlju, nestade i cike, i vriske, i samih vila. I tako svake noći. Kad pošten[1] svijet liježe, vile se bude, a kad se sa suncem pošten svijet budi, vilama valja na počinak poć´. Nit su vile ljudima posle mrsile, nit su ljudi za njihove zgode marili. I tako bijaše od pamtivijeka sve do onoga dana kad se vili Zlatici pastir Marko omili[2].

Pastir Marko bijaše neko ubogo[3] momče. Otac mu je umro prije njegova rođenja, a mati mu zatim brzo oboljela. Skrbio se Marko za nju od najranijih dana. Živjeli su u kućici na kraju sela, na početku šume, tamo gdje se nalazila livada na kojoj su obitavale vile. Nije Marko bio baš neka prilika. Nit ga je stas krasio, nit je imao kakva bogatsva. Ima, eto, samo dvije ovce koje je svakoga dana vodio na ispašu[4]. No Marko je umio[5] čarobno svirati frulu, koju je načinio od hrastova drveta. Upravo su se ti opojni zvuci omilili

1 * pošten svijet = normalni ljudi
2 omiliti = postati nekomu mio
3 ubog = koji je vrijedan žaljenja, jadan
4 ispaša =
5 umjeti = znati

vili Zlatici. Prikradala mu se svakoga dana, prikradala se iz potoka, iz krošnje, iz cvijeća. Slušala je i slušala zvuke njegove čarobne frule i bivala sve zanesenija i zanesenija. Ubrzo ona sasvim izgubi razum za njim i odluči ga upoznati. Preodjene se u običnu djevojku i odluči mu pomutiti razum, kao što je i on svojom frulom pomutio njoj.

I dok je pastir Marko, kao i svakoga dana, čuvao svoje ovce, baš na onoj livadi na kojoj su vile podno oraha noću kolo igrale ugleda ljepoticu djevojku. Zanijemi pred njezinom ljepotom. Bila je ljepša no ijedna djevojka iz njegova sela. Upita je tko je, a ona mu odgovori kako dolazi iz obližnjega sela jer je u potrazi za ovcom koja joj je pobjega. Marko joj ponudi pomoć, no ona mu odgovori da je već umorna i da bi se malo odmorila. Stoga ga zamoli da joj malo zasvira svoju frulu i ponudi ga kruhom koji joj je majka spremila. Ubogo momče uzme komad kruha ni ne sluteći što ga čeka. Nije to bio kruh, već vilinska vradžbina. Nakon što pojede Marko zasvira svoju frulu. Svirao je tako i svirao, ni sam ne znajući koliko dugo. Bio se potpuno izgubio u zvucima što ih je stvarao. Kada dođe sebi, otkrije da više nije na livadi na kojoj je čuvao ovce, već u prekrasnu dvorcu. Bilo je tu blaga u izobilju. Dukati se zlatili sa svih strana, biseri presijavali poput kapljica rose, a smaragdi sjali poput krijesnica u noći. Na prostranu stolu bilo je svakakvoga ića i pića koje srce može poželjeti. Naviknut na siromaštvo, Marko se polakomi. Oči mu zasjaše pred silnim bogatsvom i raskošnom trpezom. Oblizivao je usne i trljao ruke.

– Uzmi što god ti srce želi. Sve što vidiš tvoje je – reče mu vila Zlatica.

– Ovoliko blaga nikada u životu nisam vidio – odvrati Marko.

– Sve je tvoje. Sad si moj, a sve što pripada meni, pripada i tebi – još će jednom Zlatica.

Marko halapljivo[6] stane jesti. Nije sirotan svježega kruha okusio danima, a kad je mesa posljednji put jeo, više se ni ne sjeća. O dukatima nije previše razmišljao, prvo odluči pošteno se najesti.

– Zašto si tako dobra prema meni? – punih usta upita Marko.

– Volim kako sviraš frulu. I dok god budeš tako svirao, sve ovo bogatsvo pripadat će tebi. No, upozoravam te, jedino ne smiješ piti iz onoga zdenca. Ta ti je voda zabranjena – odgovori mu Zlatica.

– Samo bi se budala mogla mašiti[7] vode pored ovakve trpeze. Ovako dobroga vina nikad nisam kušao – pomisli Marko u sebi. I od svog tog silnoga sjaja zaboravi ubogo momče na svoje dvije ovce što je ostavio na livadi i na bolesnu majku. Jelo se i pilo, sviralo i plesalo u vilinskome dvorcu do iznemogla[8]. Vile nikada nisu bile sretnije, a ni pastir Marko. Ni naziv pastir više mu nije odgovarao, sad je bio vilinski svirač.

No jednoga dana strašna žeđ stane moriti Marka. Ništa je više nije moglo utažiti. Ni najbolja vina, ni medovina, ni cvjetni nektar. Marko baci oko na zdenac koji mu je vila Zaltica bila zabranila. – Samo jedna jedina kap vode studenice bila bi dovoljna da ugasi tu smrtnu žeđ. Vile neće ni primijetiti – pomisli. I primače se Marko zdencu studencu te zagrabi vode. Ali to nije bio običan zdenac, bila je to čarobna voda u kojoj svatko vidi muku koja mu leži na duši. I ugleda Marko u studenoj vodi svoju bolesnu majku

6 halapljivo = pohlepno
7 mašiti se = posegnuti za čim
8 do iznemogla = do iznemoglosti, do trenutka u kojemu netko nema nimalo snage

kako ga žalosna na kućnom pragu dozivlje i čeka. Strašna bol prosiječe mu srce i ispusti vodu iz svojih ruku. Prokleo on svoju frulu, dan kad je upoznao vilu Zlaticu; prokleo je i sve blago vilinskoga svijeta. Majka mu bolesna plače, a on se svakakvim sladom sladi! I upravo kad je to pomislio, a ona voda iz zdenca tlo dotaknula, nesta i blaga, i dvorca, i vila. Osta samo Marko ponovno na onoj livadi na kojoj je sve započelo. Odmah pohita kući u kojoj nađe majku kako bolno plače. Već se sirotica bila pomirila da sina više nikada neće vidjeti. Nije dolazio kući pune dvije godine premda se njemu u vilinskome svijetu činilo da ga nije bilo samo dvije sedmice[9]. Zagrli staru majku i sve joj ispripovijeda. Majka mu je bila mudra i savjetova ga da uništi frulu kako se vile više nikada ne bi na njega namjerile[10]. Marko tako i učini. Iako je opet bio samo ubogo momče koje je čuvalo svoje dvije ovčice, bi on sretan. Jer srce vidi ono bitno dok se oku često umili samo prazan sjaj.

Sva srebra i zlata ne mogu nadomjestiti ljubav majčina srca. Nije siromašan onaj koji nema, već onaj koji žudi imati više. Marko možda nije imao materijalnoga bogatstva, ali mnogi mogu samo žudjeti za majčinom ljubavlju kakvu je iskazivala njegova majka. Nakon što je uništio svoju frulu bijaše sve po staromu. Nit su vile ljudima posle mrsile[11], nit su ljudi za njihove zgode marili. Baš kao od pamtivjeka.

9 sedmica = tjedan
10 namjeriti se na nekoga = sukobiti se s nekim
11 mrsiti posle = uplitati se u tuđe poslove

Druga priča

NEPOŽELJNA NEVJESTA

mala majka sinka jedinka. Dugo nije mogla da zanese drugo dijete te se na kraju ona i muž pomire da će imati samo njega. Bio je to pošten svijet. Nikomu se nisu zamjerali, a sirotom su vazda[12] pomagali. I stasao dječarac u naočita mladca[13]. Sva se ženska srca otimala za njega, ali on ne zamjeri[14] nijednu. Došlo vrijeme za ženidbu, a mladić se i dalje nećka[15] i nećka.

– Odvedi ga na svetkovinu u grad. Tamo će biti djevojaka iz čitava kraja. Jedna će mu se sigurno svidjeti – naposljetku reče majka ocu. Otac tako i učini. Povede on sina na svetkovinu u grad. Skupilo se na središnjem trgu čudo[16] naroda. Bilo je tu momaka iz čitava kraja. Sve samo plećati[17] momci, no sinak jedinak opet bi najljepši. Bila je tu i parada[18] gizdavih[19] ljepotica, sve same ″umiljate″ djevojke. Primjeti otac da je zalud[20] doveo sina jer mu se opet nijedna ne omili. Sve su mu se djevojke nabacivale, a on na njih nije ni povirio[21]. Jao ocu kako će pred majku! Gurka on sina i gurka, no on i dalje ne obraća pažnju. Već se bilo smračilo

12 vazda = uvijek
13 mladac = mladić
14 zamjeriti djevojku = zapaziti djevojku, pronaći djevojku za ženidbu
15 nećkati se = predomišljati se
16 skupilo se čudo naroda = skupio se velik broj ljudi
17 plećat = krupan
18 parada = svečana povorka
19 gizdav = nakićen, ohol
20 zalud = uzalud
21 poviriti na koga/što = obratiti pozornost na koga/što

i valjalo je doma poći, a otac sve zastajkuje ne bi li se sin predomislio. Sin sjede na kola i zauzda konja. Vidio otac da tu lijeka nema i krenuo kući. Mrak se spusti i mjesec se podiže nad brdom.

Na putu do kuće valjalo je stazom kroz šumu proć´. A pričali ljudi da se svakakve nevolje noću tamo događaju. Govorili su tako da vile šumarice napadaju putnike, da se ljudi iz drveća goste ugrabljenim plijenom, a da čovuljci i malci ljudima rogove nasađuju. Plašio se otac proći onuda, a sinak miran i spokojan ko da ranom zorom na izvor hodi. I primjetio otac da se sinu omililo kroz šumu ići. Osmjehivao se i smiješio dok na kraju ne zapjeva.

– Šuti sine! – ukori ga otac. Noćne nemani mogle bi nas poznati[22].

– Ne brini, oče, ova je šuma noću moj drugi dom – odgovori mu sinak.

Kako to?! – uplaši se otac, ali sinu ne uputi ni riječi, već sve po povratku ispriča ženi. Njih dvoje odlučiše da će se sljedeće večeri pretvarati da spavaju kako bi vidjeli što to njihov sin noću radi. Tako i napraviše. Kad se sinak jedinak uvjerio da su roditelji zaspali, išulja se iz kuće i pravo u onu šumu, a roditelji za njim. Dobro su pazili da ih sin ne čuje. A u šumi gle čuda! Sin se grli i ljubi s prelijepom djevojkom. Bila ona čak i ljepša od njega. Roditelji se u prvi mah poveseliše što će im se sin ipak skrasiti kad li majka ugleda kozje noge u djevojke.

– Jao, pa to je vila šumarica! – vrisnu.

Sin se naglo okrene i prijekorno pogleda roditelje, a vila nesta među drvećem. Ljutito se s njima vrati kući.

22 poznati = primijetiti

Danima ga roditelji kudili i molili da se okani vile šumarice i da si nađekakvu pristojnu nevjestu, ali sin se ne da i ne da. Očajna majka naposljetku odluči potražiti pomoć kod babe vračare, koja je živjela na obližnjem proplanku. Skuhala joj baba nekakav čaroban napitak i reče da ga mora sinu podvaliti u hranu. Kad ga on pojede, zaboravit će vilu zauvijek i skrasiti se s nekom djevojkom iz kraja. Majka tako i učini. Tutne[23] ona sinu napitak što joj ga je baba bila spravila[24]. Sin se dobro najede za ručak, a majka mu sve gura još. Nakon što se nasitio ode on malo prileći. Majka sretno šapnu ocu:

– Čini se da napitak djeluje. Kad se probudi, zaboravit će na šumu i na vilu. Jedva će dočekati da upozna kakvo pošteno djevojče.

Roditelji bijaše tako zadovoljni, no po noći opet isto. Mladić ravno u šumu da ljubuje s vilom.

– Jao nama! Što ćemo sad!? – žalosti se majka. Dobro me je baba prevarila.

Majka sutra opet ode babi vračari.

– Baba, ono što si smućkala ne djeluje. Eno, mali mi je opet cijelu noć ljubovao s vilom!

– Nisam te ja prevarila. Tu je nešto više od čarolije – odgovori joj baba.

– Što ću sad? – uplašeno će majka.

– Ti nemoj ništa. Pusti ga da ljubuje. Ako to nije neka njezina čarolija, već prava ljubav, pretvorit će se ona u pravu djevojku krasoticu. Dobra će ti nevjesta biti i sin će ti za života sretan biti.

---

23 tutnuti = staviti nekomu nešto potajno u ruku
24 spraviti = pripremiti

– Što će ljudi reći kad saznaju da mi je vila nevjesta?

– Ne brini se ti za ljude, važno da ti je sin sretan.

– Baba, to tako ne može! – ljutito će majka.

– Zapamti, ono što ljubav spaja, čovjek neka ne razdvaja – odgovori joj baba.

– Ne može to, baba, i ne može – uporno će žena te pohita kući sve mužu ispripovijedati.

Roditelji odluče svim silama spriječiti ljubav između vile šumkinje i sinka jedinka. Dobro zaključaše vrata, otac zabravi sve prozore i zatvoriše sina u sobu. Mislili su oni to činiti svake noći. Sin neće moći izlaziti, pa će ga vila zaboraviti, a on će je na posljetku preboljeti. I s mirom otiđoše na počinak.

Ujutro je majka već i stoku nahranila, vodu s izvora donijela i doručak postavila, a sinak ne ustaje pa ne ustaje. Ode ga ona probuditi kad li gle čuda! U sobi nikoga, čak ni krevet nije zgužvan. Uplaši se majka, uplaši se i otac. Pa gdje li je samo mogao nestati?! Iz kuće nije mogao izaći! pretražiše oni čitavu kuću, a sinka jedinka nigdje. Tražili ga po čitavu kraju, dozivali i dozivali, ali on se ne odazva. U predvečerje tužni sjedoše u kuću.

– Jao! Što mu se dogodilo! – zavapi majka.

Kad se mjesec nadvio nad brijegom i zvijezde se razlile po nebu, začuju roditelji neku čudnu svirku. Zvučalo je kao nekavo slavlje i bivalo je sve bliže i bliže. Kao da je netko svirao i plesao u njihovu dvorištu. Kakva li je to čudna rabota[25]? – upita se otac i izađe pred kuću. A tamo pravi pravcati svatovi! Vriskalo se i cičalo, plesalo i poskakivalo.

---

25 rabota = sumnjiva aktivnost, radnja usmjerena protiv nekoga ili nečega

– Što radite pred mojom kućom!? Čiji li su ovo svatovi? – upita otac.

– Moji, oče! To su moji svatovi! – odgovori mu sin.

Otac i majka obradovaše se što vide sina i pohitaju da ga zagrle. Majka tada zastane jer i u svoga sina ugleda kozje noge.

– Ti nisi moj sin! – reče mu.

– Jesam, majko. Zar ne prepoznaješ sinka svojega kojega si na svijet donijela i svojim mlijekom dojila? – upita je.

– Moj sin nije imao kozje noge – uporna je bila mati.

– Trebala si poslušati onu babu kad ti je kazala da ono što ljubav spoji, čovjek neka ne razdvaja. Nisi dopustila da moja nevjesta postane djevojkom, zato sam ja postao vilenjakom.

– Teške li sudbine! – zavapi majka.

– Dugo ste željeli još djece, a na kraju ostadoste i bez sinka jedinka – odgovori im sin.

– Jao meni! Što sam učinila?! – kukala je majka.

– Ne žali sad. Svatovi su pred kućom. Treba ih dobro ugostiti – naredi joj sin.

Majka i otac tako i učine. Slavilo se cijelu noć, a kad zora granu, nesta slavlja, i svatova, i sina jedinka. Viđali su ga jedino noću, i to u onoj šumi u kojoj je ljubovao s vilom šumaricom. Tužni su bili roditelji. Znali su da srce pamet ne pita. I žalili su što nisu poslušali babu koja im je savjetovala da ne razdvajaju ono što ljubav spoji. Sad ostadoše sami – i bez nevjeste i bez sinka jedinka.

Treća priča

RUŽNA LJEPOTICA

U dalekom kraljevstu živjela princeza. Imala je ta sve što ti srce može poželjeti i mašta izmaštati, ali jadna nije imala ljepotu. Vile su je suđenice na rođenju, eto, obdarile svime, samo ne ljepotom. Bila je ona i dobra i pametna. Svi su je voljeli, ali malo ju je tko uistinu mogao pogledati koliko je bila ružna.

Kralj otac bio je stasit, a kraljica joj majka na daleko znana ljepotica. Na koga li se princeza uvrgla[26] nitko nije znao. Kako je jadna bila neugledna i zdepasta, nisu je baš pozivali na kraljevske balove. Zato je ona najviše voljela boraviti kraj jezera. Bilo je tu svakakvih životinja. Kako životinje nisu kao ljudi, nitko od njih nije primijetio da je sirotica ružna. Dapače, bila je ona njima najljepša djevojka koju su ikada upoznali jer su životinje vidjele samo njezino dobro srce, a ne ružnu vanjštinu. Pomagala je i hranila sve životinje, od najmanjega mrava u travi do jelena u šumi. Ribe i ostale voden[27] životinje također su je strašno voljele, a ptice su se natjecale ne bi li zapjevale ljepše od nje. Voljela se princeza družiti sa svojim neobičnim prijateljima, ali joj je također nedostajalo ljudsko društvo. Sjedila je ona tako, kao i svakoga dana, na travi pokraj jezera, promatrala oblake i milovala leptire kad li, hop, pred nju skoči neki neobičan stvor. Čovjek nije, a ni životinja. Tko je? Što je? – upita se princeza.

26 uvrgnuti se = naslijediti načije osobine
27 voden životinje = vodene životinje

– Ne plaši se, kraljevno – kaza joj stvor.

– Tko si? – upita ga ona.

– Ja sam vilenjak iz jezera, čuvar ove livade i svakoga životinjskog stvora na njoj.

– Što želiš od mene?

– Promatram te dugo, koliko si plemenita i draga i kako nesebično pomažeš ovim životinjama. Ljudskoga stvora s tako dobrim srcem nikada nismo upoznali i zato te želim nagraditi.

– Nagraditi?! – začuđeno će ona. Ali meni ne trebaju nikakve nagrade. Moj je otac kralj, u svojim riznicama ima svakojakoga[28] blaga koja čovjek može poželjeti.

– Vilinski konjici i pčele povjerile su mi da ti nedostaje ljudskoga društva jer ljudi misle da nisi dovoljno lijepa da bi te pozivali na balove i svečanosti. O čudnih li stvorova! Tvoj je odraz najljepši koji sam ikada vidio u jezeru – nastavi vilenjak.

– Hvala ti. Zato i volim ovo jezero i njegove životinje jer me nitko ne sudi prema vanjštini, već prema onomu što imam u srcu. Ali, ponekad sam ipak usamljena jer me moji ne prihvaćaju, a djevojci treba i takvo društvo.

– Zato te i želim nagraditi – ponovno će vilenjak.

– A što mi ti to možeš dati da me ljudski svijet prihvati? – upita princeza.

– Ne mogu ti dati ljepotu jer ti tako vile suđenice nisu dosudile, ali mogu napraviti da ljudi napokon vide tvoje dobro srce, a ne neuglednu vanjštinu.

– Hvala ti, vilenjače iz jezera, ali meni takav dar ne

28 svakojak = svakakav

treba. Oni koji me stvarno žele upoznati napravit će to bez tvoje čarolije. Želim da me vole zbog mene same, a ne zato jer si ih ti začarao.

Zbog tih riječi princeza se još više svidi vilenjaku iz jezera.

– Životinje su imale pravo; ti si uistinu najplemenitija osoba koju smo upoznali. Blago onomu koji će te voljeti!

– Znam da će jednom doći netko tko će i mene voljeti. Jer svatko ima pravo biti voljen. I zato želim da kad ga upoznam, i dalje budem neugledna princeza dobra srca, a ne goropadna ljepotica jer tako bih ga samo mogla otjerati. I onda bi zauvijek bila sama i nevoljena.

– Veliko je tvoje srce. Plemenita je tvoja duša. Ostani takva, princezo, nemoj dopustiti da te išta promijeni – reče vilenjak i nesta u jezeru.

Princeza opet osta sama na livadi. Napokon je bila sasvim sretna i ispunjena. Razgovor s vilenjakom iz jezera pomogao joj je da bude zadovoljna s onim što jest i da više nikada ne poželi biti suprotno.

Priča se da se ubrzo vjenčala s princem iz daleka kraja. I njemu su životinje pričale da postoji jedna plemenita princeza kao što je to i on sam. Stoga je odlučio preploviti sve vode i mora, pregaziti sve planine i doline ne bi li je našao. Kad ju je ugledao na onoj livadi pokraj jezera, znao je da je to ona. Njihova dobra srca odmah se prepoznaše. O njihovoj sreći ptice pjevaju i danas.

Četvrta priča

MAJUŠNA[29] VILA I DJEDOVA VREĆA

Daleko od radoznalih očiju u skrovitom vilinskom carstvu živjela majušna vila. Bila je ta vila toliko mala da joj se ime samo nadjenulo. Prstenčica su je zvali jer nije bila veća od najmanjega prsta na ruci. Malenim krilima vinula bi se u najveće visine, a svojim čarobnim prahom ostvarivala je sve dječje snove.

Jednoga dana u dalekoj zemlji jedan je dječačić usnuo težak san. I tako sutradan i idući dan pa svaki dan. Jadničak uopće više nije htio poći na spavanje jer se toliko bojao da će opet usnuti taj teški san. Roditelji su se pobojali[30] za svoje dijete jer mališan više nije ni jeo ni pio, a kamoli se radovao i smijao. Dječak je samo razmišljao o svom ružnom snu. Razgovarali su roditelji s njim na tisuće načina i vodili ga liječnicima, ali nitko nije znao lijeka.

Čuvši sve to, dječaku dođe djed u posjet. Volio je mališan svoga ostarjela djeda, njegovu prosijedu kosu, vrijedne ruke i svaku boru na čelu, ali nije mu se mogao radovati jer morile[31] ga teške misli o onome snu. A djed, ko djed, odluči ne odustati sve dok ne pomogne svojemu unuku. Reče on tako malcu da pođe spavati, da se ništa ne

29 majušna = mala
30 pobojati se = uplašiti se, zabrinuti se
31 moriti = opterećivati

brine jer on će kraj njega cijelu noć probdjeti i tjerati sve ružne snove. A ako se i dogodi da mu na oči dođe onaj teški san, djed će ga zgrabiti, zavezati u svoju vreću i baciti u vatru kako više nikada ne bi mučio nijedno dijete. Mališan se malko ohrabri i nakon dugo vremena pođe u krevet.

Roditelji se obradovaše i mišljaše da je njihovim mukama napokon došao kraj. No prava priča tek počinje. Djed je bio čovjek dobra srca koji je živio daleko od buke velegrada. Živio je u prirodi i u skladu s njom. Poznavao je svakojake obične i neobične stvorove ovoga svijeta, a među njima i majušnu vilu Prstenčicu. Ovu ju je zimu spasio od velika snijega kad je bila slomila svoje krilce. Našao ju je zarobljenu u visokim granama, samo časak prije negoli će sasvim promrznuti. Njegovao ju je i pazio sve dok nije sasvim ojačala i bila spremna vratiti se u svoj čarobni svijet. Znao je stari djed da upravo ona ostvaruje dječje snove i zato je zazva ove večeri kako bi spasio svojega unuka.

"Palčice, malčice,
Majušna vilice,
Naša prijateljice,
Mala Prstenčice.
Dođi, javi se,
Jedno dijete treba te."

Tako reče djed i pred njim se ukaže majušna vila Prstenčica.

– O, pa to si ti, starče! – obradova se Prstenčica djedu.

– Pomozi mi, moja mala prijateljice. Strašni snovi muče mojega unuka. Danima nije pošteno oka sklopio – ispovjedi joj se djed.

– Ali, starče, kako da ti ja pomognem? Ti znaš da svojim čarobnim prahom ostvarujem dječje snove. Ako ga upotrijebim sada, najgora noćna mora mogla bi postati stvarnost – uplašeno će majušna vila.

– Želim da upotrijebiš svoj čarobni prah, upravo je on ono što nam treba. Kada noćna mora izađe pred nas, zavezat ću je u vreću i baciti u vatru, tako da više nikada nikoga ne bi morila – odgovori joj djed.

Prstenčica se primakne dječakovu krevetcu, doletje do dječakove glave, pomiluje ga nježno i tiho prozbori: – Ne brini se, maleni, djed i ja ćemo otjerati loše snove.

Tako izusti te pospe dječaka čarobim prahom. Ubrzo se mališan počeo prevrtati u krevetu, znojiti i plakati. Teško je djedu bilo gledati kako mu se unuk muči.

– Budi spreman, starče, otvori svoju vreću! – upozori ga Prstenčica.

Djed tako i učini, a onaj mračni san uleti mu ravno u nju. Djed je brzo zaveza, no san se nije lako predavao. Otimao se i ritao u djedovoj vreći. Djed ga udari jednom, dvaput, triput pa sve tako dok se san nije malo primiro[32]. Djed brzo pohita do peći i turne[33] vreću u nju. Strašni su krici dolazili iz plamenih jezičaka vatre. Ubrzo ih nesta, a vreća sasvim izgori.

– Uspjeli smo! – veselo će Prstenčica.

Dječak je od tada uvijek dobro spavao, a teški san što ga je morio zauvijek je nestao u vatri.

32 primiriti = smiriti
33 turnuti = staviti

Peta priča

NESRETNA VILENICA

Jesen je obuhvatila prirodu svojim kracima. Lišće je već počelo lagano otpadati, a miris jesenje kiše osjećao se u zraku. Čak se i prvi mraz znao pojaviti ranom zorom, a i bistre su se vode počele mutiti, te im se nije valjalo približavati. To je narod dobro znao jer na dan na koji počinje jesen vode se preobrazuju, a iz njih izlazi Ušušur. Bio je to zeleni čovjek obrastao mahovinom koji je lancima vezan na dnu riječnoga vira. Njegova je pjesma bila smrtonosna koliko i opojna, a onaj tko je čuje, umrijet će. Zato se narod prvoga dana jeseni uvijek držao podalje voda, skriven na sigurnom u svojim kućama. Kako to obično biva, i ove je jeseni iz mutne vode izronio Ušušur i zapjevao svoju ubojitu pjesmu. Toliko boli, tuge i sjete bilo je isprepleteno u njoj, toliko čemera[34] osjećalo se u njegovu glasu. Svaka je riječ pogađala ravno u srce. Zvučalo je to poput bolnoga jauka majke na grobu svojega djeteta ili poput ranjene zvijeri koja moli da je ostave na životu. On je zaista bio poput ranjene zvijeri koja je bolno jaukala na grobu svoje mrtve ljubavi. A što li je početak svega toga? Što li je praiskon njegova neutješnog bola? Kako je sve to započelo, treba napokon ispričati – ovdje i sad.

Bilo je to prije mnogo ljeta. Bilo je to toliko davno da se ni najstariji toga više ne mogu sjetiti. Bilo je to baš

34 čemer = jad, tuga

u vrijeme djedova djedovih djedova. Živjela tada pastirica djevojka. Nije se znalo je li bolja ili ljepša. Bila je toliko lijepa da su joj i vile zavidjela, a opet toliko dobra

da se nije imala s kime usporediti. Kako je često boravila u planini, uskoro joj društvo počele biti vile. Iako su joj u početku zavidjele, uvidješe one da ljepota djevojkina izbija upravo iz njezine dobrote. Pastirica je bila toliko lijepa baš zato jer je bila dobra. Premda su vile bile tašte, ipak joj nisu mogle zamjeriti što bi ih svaki put zasjenila svojom ljepotom. Pomagala im je često pastirica djevojka. Jednoj bi vili iz kose draču otpetljala, drugoj bi trn iz noge izvadila, a trećoj pak dijete ovčjim mlijekom nahranila. I zavolješe je vile kao jednu od svojih. Učile je one liječenju travama i čarobnim prašcima, učile je kako skinuti uroke i čari koje bi nabacio zločesti vještac, učile je svemu i svačemu što treba znati jedna vila. Međutim, kako je pastirica djevojka bila ljudskog roda, nije mogla postati vilom, već samo njihovom drugaricom vilenicom.

No, nije vilenica bila draga samo vilama, i jedan se vilenjak zagledao u nju i to tako snažno da mu srce nije moglo prestati ubrzano tući svaki put kad bi je vidio. Zaljubi se on u nju i sasvim izgubi razum. Bilo mu je svejedno voli li je zato što je toliko lijepa ili zato što je toliko dobra. Kad je došlo vrijeme da se pastirica vilenica spusti sa svojim stadom u dolinu, pozdravi se sa svojim prijateljicama vilama i krene kući. No, vilenjak se nije mogao samo tako rastati od nje, već i on kradomice krene za njom u dolinu. Skrio se u rijeci kako ga drugi ljudi ne bi primjetili. Svakog ju je dana gledao iz vode kad bi u predvečerje došla na obalu raščešljati svoje duge kose i odmoriti malo umorne noge u studenoj[35] rijeci.

35 studena = ledena

Uživao je u svakom pogledu na nju i premada to nije bilo više moguće, vilenjak je ipak svakog dana bio sve zaljubljeniji i zaljubljeniji. Postajao je samo za nju i zbog nje.

Međutim, uskoro je osim vilenice na rijeku počeo dolaziti i jedan mladić. Vilenjaku se nije svidjelo kako gleda njegovu voljenu, no, za razliku od njega, svidio se mladić pastirici i oni se zavolješe. Svake su se večeri sastajali kraj rijeke i ljubovali. Uskoro se i vjenčaše. Strašna, neopisiva bol pogodila je vilenjakovo srce. Osjećaj da je izgubio svoju voljenu bio je nepodnošljiv. Jedne večeri kad je kao i obično došla na rijeku, ali ovaj put bez svog dragog, vilenjak shvati kako je pravi trenutak da djeluje. Potpuno opijen njezinim likom, on je začara. Od silne srdžbe i ljubomore vilenjak je zaboravio da je njegova ljubljena samo djevojka, a ne vila. Ugleda ga ona u vodi i onako začarana poželi ga poljubiti. No kako je bila samo djevojka, utopi se ona tog prvog dana jeseni u hladnoj rijeci. Strašan jauk razlomi se okolicom. Vilenjak shvati što je učinio. Čarolijom je ubio svoju ljubljenu i zauvijek je odvojio od sebe. Njegovo srce bilo je slomljeno. Vapio je nad njezinim mrtvim tijelom, pokušavao ju je probudi na sve moguće načine, ali ništa nije uspjelo. Ležala je na dnu rijeke hladna i nepomična. Ne mogavši podnijeti ono što je učinio, kazni sebe strašnom sudbom. Veza se lancima u viru za dno rijeke kako bi zauvijek ostao vezan za svoju mrtvu ljubav. Njegov život više nije imao smisla. Sad je mogao samo umrijeti s njom. Uskoro se mahovina nakupila na njegovom raspadnutom tijelu, a od njegovih suza rijeka je nabujala još više.

Tako počinje i završava priča o vilenjaku koji je postao Ušušur. Možda je se više nitko ne sjeća, ali njegova bolna pjesma svakoga prvog dana jeseni, kad on oživljava,

svjedoči o tome. Nije li imao pravo onaj koji je davno rekao da je ljubav bol?!

Vrazje
pobratimstva

Prva priča

VJEŠTICA IZ VRTLOGA

U vrtlogu oluje živjela zla vještica. Bila ona zla koliko i ružna, a najviše je mrzila djecu, osobito njihov smijeh. Kad god bi vidjela djecu kako se smiju, doletjela bi na vjetru sa svojom metlom, iskesila zube i sve ih dobrano[36] isprepadala. Nijednomu djetetu dugo nije bilo na pameti smijati se. Zato se umjesto njih smijala zla vještica jer je uživala znajući kako je nekim mališanima uništila djetinjstvo. Nije joj bilo takmaca[37] u zloći i zbog toga je bila ponosna na sebe. Upravo se zato ponekad činilo kako je ona stvorila vraga, a ne on nju. Eto, toliko je bila zlobna ta vještica iz vrtloga.

Jednoga dana dok je oluja harala a vjetrovi hujali, začu vještica dijete kako se smije. Zloba odmah proradi u njoj i poletje na metli još jednom u vjetar kako bi tom malcu pokazala što ga spada[38]. Na šarenoj livadi ugleda djevojčicu s kiticom cvijeća u ruci.

– Bljak! – pomisli.

Osim dječjega smijeha vještica je strašno mrzila i cvijeće.

– Samo se ti smij, balavice, nećeš se više smijati nakon što te uhvatim – izusti vještica i iskesi svoje šiljaste zube.

36 dobrano = prilično, jako
37 takmac = protivnik u natjecanju, suparnik
38 nešto nekoga spada = netko nešto mora čuti (npr. nekoga spada opomena, odnosno nekoga se mora opomenuti)

Brzinom munje strmoglavi se iz oblaka ravno na livadu, tik pred malenu djevojčicu.

– Aaaaaaaa! – zagrmi iz svega grla vještica.

Djevojčica osta potpuno mirna, nimalo se ne uplaši. To zbuni zlu vješticu jer tako joj se nešto još nikad nije dogodilo.

– Aaaaaaa! – još jednom će.

Djevojčica se nakašlja i napokon prozbori. – Vidim da i vas boli grlo. Tamo pokraj rijeke na staroj bukvi košnica je s pčelama. Pčele vas neće ubosti ako ih zamolite za samo malo meda, koji bi smirio vaše promuklo grlo. To sam učinila časak prije nego što ste došli i zato se, napokon, opet mogu smijati.

Te riječi sasvim zbune vješticu. No ne odustaje stara zlobnica tako lako pa pokuša još jednom.

– Aaaaaa!!! – još jače će i pritom još snažnije iskesi svoje šiljaste zube.

– Oh! Vidim da je vama gore nego meni, treba će vam puno više meda da ublaži to upaljeno grlo! Dođite, pokazat ću vam gdje je košnica s medom – reče malena i uhvati vješticu za ruku.

Stara zlobnica naježi se od dječjega dodira, no šutke krene za malenom. Odluči obračunati se s njom na obali. Tamo će je baciti u rijeku pa nek je voda nosi.

– Mora da vas grlo strašno peče, niste izustili ni riječ. Ne brinite se. Pčele me već poznaju, a, tko zna, možda bi se mogle uznemiriti priđe li im stranac. Stoga je najbolje da odem ja, a vi me tu čekajte – reče djevojčica i pohita do stare bukve po med. Vještica je bila toliko iznenađena svime što se događa da je samo sjela na obalu i namakala svoje noge u rijeci.

– Pokazat ću ja njoj! Balavica! Šmrkljavica! Odvratna djevojčica! Ona će meni reći da imam upaljeno grlo! Kako se samo usuđuje! Drznica! – bjesnila je vještica i nije ni primijetila da se djevojčica već bila vratila.

– Evo ga, uzmite! Pomoći će vam – reče i dade vještici med.

– Pojest ću ovaj med, davno ga moje grlo nije okusilo, a onda ću se jednom zauvijek obračunati s malom. Kakva neznalica! Pa ona nema pojma da pomaže najstrašnijoj vještici koja je ikada živjela pod oblakom – mislila je tako stara zlobnica.

Uze med i halapljivo ga pojede. No kako je med klizio njezinim grlom, tako se i srce zle vještice počelo otapati. Stara zlobnica nije znala da je zapravo sletila na radosnu livadu i da je ono bio čarobni med dobrih želja. Ubrzo se srce zle vještice sasvim otopi i zajeca ona nad svojom sudbinom.

– Zašto plačete? Zar je med bio loš? – upita je djevojčica.

– Plačem zato jer sam bila tako zločesta. Napravila sam mnogo loših stvari – jecala je stara zlobnica.

– Svi smo ponekad bili zločesti. Svi smo napravili mnogo loših stvari. No nema dobrih i loših ljudi. Svi smo jednaki. Svi su nekad dobri, a nekad loši. U jednom smo trenutku najgori ljudi na svijetu, a u drugome se pak i sami iznenadimo dobrotom vlastitih djela. Tako to jest. Takva je naša priroda. Ništa je ne može promijeniti.

– Ali, ti ne razumiješ, ja nisam kao ti! Ja sam jako, jako zločesta – ridala je vještica.

– Kad učinimo nešto loše, ponekad je gore nama nego onima kojima smo to zlo učinili. Savjest ne prašta. Uvijek

je s tobom, ne možeš joj pobjeći. Iako se tad čini kao da nam se čitav svijet srušio, već sutra svojim dobrim djelima možemo nekom sasvim drugom svijetu podariti život. Igra dobra i zla neprestano se isprepliće tijekom života. Zato ne budi očajna zbog onog što si učinila danas, ništa ne možeš napraviti da bi to promijenila. Što je učinjeno, učinjeno je. Vrijeme je nemoguće vratiti. Samo se potrudi da već sutra napraviš nešto dobro, jer samo tako možeš ublažiti posljedice svojih loših djela. Igra dobra i zla uvijek se nastavlja, nikad se ne zaustavlja, a sve što mi tu možemo jest održavati ravnotežu. Važno je znati da svaki put kad učiniš nešto loše, treba što prije učiniti nešto dobro.

– Kako znaš sve to? – zapanjeno će vještica.

– Rekla mi je moja majka. Objasnila mi je da moram pomoći braci oko zadaće ako želim ispraviti što sam mu pokidala igračku.

– Imaš dobru majku – reče joj vještica i nastavi – hvala ti za sve. Sad moram ići. Toliko je mnogo stvari koje moram ispraviti, toliko mnogo ljudi kojima moram pomoći – kaza vještica i nesta među oblacima.

Djevojčica je i dalje ostala brati cvijeće na livadi pritom pjevušeći pjesme koje ju je majka naučila. Osmijeh nije silazio s njezina lica, a ni onaj na vještičinom licu. Nikada više nije plašila djecu ni kesila zube. Vještica iz vrtloga više nikada nije bila zločesta, od sad je djeci samo pomagala, i to onoj djeci čiji bi plač čula. Na njihova je lica vraćala osmijeh, baš onako kao što je to njoj učinila djevojčica na livadi.

Druga priča

VRAG

Duboko u podzemlju okružen užarenom lavom vladao je tko drugi nego sam vrag. Imao je kozje noge i kravlji rep. Glavu mu krasili volovski rogovi, a iz nozdrva sijao[39] mu otrovan dim. Bio je snažan, nasnažniji stvor podzemlja. Živio je raskalašeno i okrutno; ništa mu nije bilo strano, ništa mu nije bilo zabranjeno. Živio je i vladao baš onako kako to doliči princu tame. No, ubrzo se zasitio svojega života u kojemu je sve smio i sve umio. Dosadila mu tama i zaželio se svjetla. Jednog dana dok je ubirao grešne ljudske duše, opazi nevino djevojče kako grabi vodu na izvoru. Osmisli tada pakleni plan. Odluči prijeći u svijet čovjeka, zavesti djevojku i tu nevinu dušu privoliti da s njim siđe u pakao.

Kao i svakoga dana, djevojka pošla na izvor kad tamo ugleda prekrasna mladića. Omilio joj se na prvi pogled, ali kako je bila dobra i sramežljiva, to ne pokaza. Samo ga pristojno pozdravi i nastavi svojim poslom. – Pa je li moguće da njegova savršena vanjština na nju ne djeluje?! – zamisli se malo vrag u tijelu gizdava mladića.Stoga je odluči privoliti[40] riječima. No uzalud mu svi trudi i muke jer ga djevojka još jednom pristojno pozdravi i ode. No, ne odustaje vrag samo tako pa se pojavi na izvoru i sutra, i prekosutra, i dan nakon toga. No, djevojka se ne da i ne da. Na koncu to razbjesni

39 sijati = širiti
40 privoliti = pridobiti

vraga. Idućega dana ugrabi on djevojku i s njom ravno u pakao. No nije ga to zadovoljilo jer nije htio djevojku na silu. Htio je da ga ona prvo zavoli i da tako ugrabi nevinu dušu. Djevojka se ni pakla nije prepala, nit je pred pravim vražjim likom strepila. Ostala je ista kao i na onom izvoru – dobra, sramežljiva i nevina. Koliko god se trudio, djevojka se nije mijenjala. Primjeti vrag da se umjesto nje počeo mijenjati sam pakao. Nit je više bilo tako vruće, nit su demoni više bili tako zlobni. Čak su se i grešne duše počele kajati za svoje grijehe. Uplaši se vrag, pa odluči provjeriti što se to zbiva. Preodjene se tako u jednu od grešnih duša. Dok je hodao beskrajnim hodnicima pakla, ugleda djevojku kako nasmijana pjevuši. I primjeti da se sve mijenja tamo kuda ona prođe. Razljuti se strašno, otrovni dim prosuklja[41] mu kroz nozdrve, rogovi se još više zašilje, a oči bljesnuše luđačkim sjajem.

– Kako se usuđuješ, drznice jedna! – zaurla vrag svom svojom vražjom snagom.

– Što sam učinila? – smireno će djevojka.

– Što to radiš od moje paklene jazbine? – urlao je vrag.

– Upravo ono za što si me doveo – odgovori mu djevojka još smirenije.

Ta mirnoća njezina glasa još više razjari vraga.

– Kako to misliš? – treslo se podzemlje od njegova glasa.

– Dosadio ti je život u paklu, dosadilo ti je što sve možeš i umiješ. Zažalio si se svjetla i nevine duše. Moja je nevina duša sa sobom donijela svjetlo; sad više ništa ni ne možeš ni umiješ napraviti kako bi to promijenio.

41 prosukljati = snažno izbiti

– Što to govoriš? – bjesnio je i dalje vrag.

– Upravo to što sam rekla. Što si tražio, to si i dobio. I sam znaš da moraš paziti što želiš jer se to može i ostvariti. Zaželio si svjetlo i nevinu dušu, i uspio si. Želja ti se ostvarila.

– Više nikada ništa neću poželjeti! – snažno poviče vrag još jednom, zgrabi djevojku i ostavi je na izvoru na kojemu ju je bio ugrabio. Djevojka se samo nasmije i krene doma, a vrag se vrati u svoju podzemnu jazbinu. Prokleo je dan kad se zaželio svjetla i nevine duše. Od tada je dobro pazio što želi jer je znao da bi se to moglo i ostvariti.

Treća priča

KORLAK I SMRT

Bio jednom jedan čovjek koji je odbijao umrijeti. Učinio bi taj sve samo kako bi prevario Smrt. Jednom je prilikom prenio i Kugu u svoje selo. Bila je to strašna ženetina crne kose i košćurasta lica, s vražjim nogama i sa srpom u ruci. Budući da su ljudi stražarili pred selom i pucali iz pušaka kako se Kuga ne bi provukla, odluči je čovjek prenijeti na leđima. U početku mu se činila laka kao pero, no uskoro mu bivala sve teža i teža dok je napokon nije ispustio pred kućnim pragom. Tada sklopi još jedan savez s Kugom. Zamoli ga ona da u njegovoj kući rodi dijete, maloga Kugića, i da će zaobići njegovu kući kada bude morila[42] po selu. Svidjelo se to čovjeku, bio je to pravi način na koji će još jednom izbjeći smrt. I rodila Kuga crno, grdo dijete u njegovoj kući te nastavila kako je naumila. Pomorila je čitavo selo, no kuću onoga čovjeka nije dirala. Odahnu on, no ne zadugo.

Uskoro Kolera zahara njegovim krajem. – To je Smrt šalje po mene – ustraši se čovjek. I kao i svaki put do sada, još se jednom dosjeti kako prevariti Smrt. Sklopio on kumstvo s tom sićušnom ženom koja je imala jedno oko i jedno uho te isto toliko zubiju gore i dolje. No zato je imala dva jezika i tri nozdrve iz kojih je sukljala otrovna para. Obeća mu Kolera kako će on ostati živ jer jedino na

42 moriti = ubijati

njega neće puhnuti i oliznuti ga jezikom. I tako još jednom čovjek prevari Smrt. No znao je da to nije dobro rješenje jer Smrt ne odustaje. Nakon Kolere opet će Smrt poslati nešto, i onda još nešto, i tako sve dok ga ne uhvati.

I upravo mu tada bljesne najsavršenija ideja dotad. Prevariti Smrt možeš jedino tako da i sam postaneš smrt, ali da pritom nisi mrtav. Stoga odluči čovjek umrijeti, ali ne kako bi bio mrtav, već kako bi postao jedan od nemrtvih, jedan od onih koji su već davno završili svoj ljudski život, ali se i dalje ustaju iz mrtvih i vraćaju se kako bi živjeli vječnim životom. Odluči čovjek postati korlak, kudlak, vukozlak, ukozlak, vukodlak i kako li je sve već narod zvao te noćne nemani, pa ode ravno k vragu da i s njim sklopi savez. Obvezao mu se na vječnu službu samo ako ga ovaj pretvori u korlaka. Vrag pristade. Odgovaralo crnom đavlu imati tako odanog slugu. Čovjek si prereže vene kako bi što prije pohitao u svijet nemrtvih. Pokopali ga seljani na mjesnom groblju, a na nadgrobnu mu ploču, na njihovo čuđenje, ali po njegovoj želji, dadoše ispisati: *Ovdje je pokopan onaj koji nikada neće umrijeti.*

Nakon četrdeset dana, koliko je potrebno da se netko pokorlači[43], siđe vrag u čovjekov grob, sadre[44] mu kožu, pokupi krv i salije[45] ju u mješinu. U mijeh mu utjera i dušu jer korlak se rađa u mijehu. Već sutradan, za punog mjeseca, ustade čovjek iz svojega groba, ali ne bi više čovjek – već korlak. Kako to priliči vražjoj sluzi, krene se on skitati po selu, strašiti i napastovati čeljad[46]. Najdraže mu se bilo hrvati s jakim ljudima. Kako je bio snažan i namazan mašću, ruke onih s kojima se hrvao samo bi klizile. Baci li

43 pokorlačiti = pretvoriti u korlaka, vukodlaka
44 sadrti = oderati
45 saliti = grubo, nemarno uliti (pritom pola prosuti)
46 čeljad = djeca

se čovjek pak na njega oštricom noža, ona bi se okrenula i ubila tog čovjeka. Svaki petak navečer sastajao se s ostalim korlacima na brdu Neumu jer se nigdje drugdje ne mogu sastati dva korlaka osim na tome brdu. Inače ih budu dvanaestorica, a na sastanku se ne govori, nego se rokće. Napokon bi zadovoljan taj korlak jer je mislio da je uspio prevariti smrt.

No nitko ne može izbjeći smrt, pa tako ni on. Dosadilo ljudima u selu trpjeti ga, pa pozvaše tri popa[47] i crkvenjaka[48], uzeše glogove i drenove kolce pa ravno na groblje. Triput ga tražiše u grobu, a njega nigdje. Haračio[49] korlak negdje po kraju. Napokon ga dozvaše zvonima. Kad se pojavio, nasta strašna borba. Drži amo, drži tamo, nikako ga ne uspjevaše svladati. Naposljetku se s njim pobije mladi junak. Dugo se nije znalo tko je jači. Malo to bijaše korlak, a malo mladić sve dok ga napokon junak ne probode glogovačom u zatiljak. Korlak zariče ko vol, prsnu krv i suknu dim. Na kraju osta samo mješina. Čim je mladić zario kolac u korlaka, svi se brzo skloniše jer se dobro znalo da kapne li na koga mrtvačka krv, taj će ili oboljeti ili umrijeti, a možda čak i sam postati korlakom. Kad se sve svršilo, baciše seljani mješinu natrag u grob i pođoše svojim kućama.

Nitko nije ni obratio pozornost na bijeloga konja koji je stajao na ulazu u groblje. No nije to bio bilo kakav konj, bila je to sama Smrt. Koliko god je pokušavao i koliko god se trudio nije ju mogao izbjeći. Jer svi umiru, pa tako i on, čovjek koji je odbijao umrijeti. Upravo zbog njegove strašne želje da ne umre, koja ga je pretvorila u zlobnika, nije imao nikoga tko će mu posjećivati grob. Stoga nitko ni ne

47 pop = svećenik
48 crkvenjak = onaj koji pomaže u svakodnevnim poslovima u crkvi
49 haračiti = pljačkati, otimati

primijeti da mu na nadgrobnoj ploči više nije pisalo *Ovdje je pokopan onaj koji nikada neće umrijeti,* već *Nitko ne može umaći Smrti, pa ni ovaj ovdje koji je mislio da nikada neće umrijeti.*

Četvrta priča

ŠARKANJ, NAJSNAŽNIJA TOKMAKBABA I IZGUBLJENI MALJ

Izleglo se leglo zmija u presahlom koritu rijeke. Jedna od njih nikako nije htjela proživjeti svoj život kao zmija, već se odluči pretvoriti u šarkanja[50]. Letio je šarkanj nebeskim bespućima, a ponekad bi se spustio u kakvo selo i pretvoren u siromaha po vazdan bi prosio mlijeko. Ako mu se seljani ne bi smilovali, zapuhao bi olujni vjetar i spustila bi se snažna tuča. Znao je šarkanj popiti i pola rijeke, pa nek sad škrte seljane muči žeđ kao i njega. Bio je strašan i snažan, ali oduvijek je ta golema leteća zmija znala da joj je suđeno nešto puno više od samoga letenja i prošenja mlijeka.

Kao i svakoga dana vinuo se pod oblake, no ubrzo ugleda začuđujuć prizor. Na samome jugu svijeta naiđe na babu s velikim tokmakom iliti maljem. Zastane šarkanj ne vjerujuć' svojim očima. Baba ga primjeti i, kako to dolikuje pravoj starici, stane mlatarati maljem po zraku ne bi li otjerala gmaza. No šarkanj ne ustukne, već se još više približi babi.

– Što ti je, stara? Što si se uzmahala s tim maljem?

– Tko si ti, nemani? Što te briga za stvari koje te se ne tiču – odgovori mu baba.

50 šarkanj = zmaj

– Kako me se ne tiču? Pa zamalo si mi glavu satrala[51]!

– To je ono što radim – opet će baba zagonetno.

– A što to radiš? – zbunjeno će gmaz.

– Ja sam jedna od četiriju tokmakbaba. Ja sam baba s juga. Svaka od nas ima svoju stranu svijeta i svoj malj koji samo ona može podignuti. Uvijek putujemo u središte svijeta kako bismo svojim tokmacima očistili svijet od zla. Reci, ljigavi gmazu, jesi li i ti jedna od nemani koju treba satrati s lica svijeta?

– Ne, ja sam samo zmija koja želi drukčije proživjeti svoj život. Mislim da na ovome svijetu ima puno gorih stvari od jednoga gmaza koji prosi mlijeko i šalje oluju na škrte seljane.

– Da su stvari drukčije, ne bih ni razmišljala već bih te svojim maljem po njušci odalamila, ali vidim snažan si, možda bi mi mogao pomoći.

– Reci, baba, što te muči?

– Vidiš, gmazu, mojoj sestrici sa zapada netko je ukrao malj i od tada se mnogo zla razmnožilo svijetom jer ga tamo nema tko udarati i biti. Pomozi mi da nađemo njezin malj i onda ću te poštedjeti.

– Kako ti mogu vjerovati? – upita je šarkanj.

– Ako mi ne pomogneš, satrat ću ti glavu kao i svakoj drugoj nemani.

– Sjedaj onda, babo, idemo pronaći malj tvoje sestrice – reče tako šarkanj, tokmakbaba ga zajaši te se vinuše u nebo pod oblake.

Ubrzo stigoše do zapada kad tamo druga tokmakbaba

51 satrati = uništiti, zdrobiti vrlo jakim udarcem

sve žali i zavija. Malj joj je na prijevaru ukrao Paklenjak, zatim je pobjegao u svijet i nitko ga ne može pronaći, kao da je u crnu zemlju propao. Ako baba ponovno ne dobije svoj malj, ravnoteža svijeta snažno će se narušiti, zlo će se još više namnožiti, a ostale se sestre s time neće moći nositi. Kraj svijeta mogao bi biti blizu. Tokmakbaba s juga odluči stvari uzeti u svoje ruke. Šarkanj će joj pomoći da pronađe Paklenjaka, a ona će ga svojim maljem izmlatiti i vratiti sestri sa zapada ono što joj pripada.

Lutali su i lutali svijetom šarkanj i tokmakbaba u potrazi za izgubljenim maljem, ali nikako ga ne mogaše pronaći. Nitko nikada nije ni čuo za Paklenjaka, a kamoli ga vidio. Baš kako reče sestra sa zapada, kao da je u crnu zemlju propao. Borili se njih dvoje protiv mnogobrojnih nemani, svih silnih spodoba i svakojakoga zla što se namnožilo otkad je nestao malj. Bilo na svijetu u to vrijeme svakojakog čuda, ali Paklenjaka nigdje.

Umorni tako od sve te silne borbe jednoga dana sjedoše ispod duba[52] da se odmore, a kad ono, ni manje ni više, to bijaše Paklenjakova jazbina. Živila ta neman u dubini svetoga duba. Šarkanj i baba naslonili se na dub, a Paklenjak odmah pomislio da su došli posjeći stablo ne bi li ga pronašli i ubili. Iskočio on pred njih sav zajapuren[53] i zaurlao[54]. Bijaše žirovita lica i rasplamtjelih vlasiju. Imaše pred sobom čovječju, konjsku i bikovu lubanju. Bio je strašan, najstrašniji od svih nemani s kojima su se baba i šarkanj do tada susreli.

– Vraže pakleni, silo nečista, vrati ono što si ukrao – poviče baba i zavitla svojim maljem. Opali Paklenjaka

52 dub = hrast
53 zajapuren = crven od ljutnje
54 zaurlati = prodorno povikati

jednom pa drugi put i tko zna koliko još puta, ali neman se ne da i ne da. Nasta pravi boj. Tuče baba, grize neman. Umješa se i šarkanj, vidio on baba onemoćala[55], pa svim silama navali na Paklenjaka. Kadli odjednom neman izvadi ukradeni malj i stane tući babu. Tukli se oni maljima, a šarkanj grizao. Koliko god se oni puta udariše maljom, toliko puta zagrmi na nebu. Uskoro baba i šarkanj svladaše Paklenjaka.

– Evo ti, baba, na tvoj malj! Nosi ga di[56] si naumila! – odgovori Paklenjak i nesta u dubu. Baba uzme malj, zajaše šarkanja i otiđe ravno svojoj sestri na zapad. Uskoro se vratio i red u svijet jer sve su četiri babe opet imale svoje maljeve i njima su mlatile nemani i zloduhe.

Nakon svega što je s njom proživio, omilila se šarkanju baba s juga i odluči s njom ostati zauvijek. Voljela je i baba njega, znala je da svako biće, pa i ono pakosno kao što je u početku bio šarkanj, može postati dobro. Pokazao je to svojom odanošću i voljom u borbi protiv zla. U svakoj su borbi protiv mračnih sila s lakoćom pobjeđivali upravo jer je dobrota bila na njihovoj strani i jer su imali jedno drugo. Zato su onako lako svladali Paklenjaka i pomogli vratiti red u svijet. Nijedan cilj nije nedostižan ako je pravedan, znali su dobro njih dvoje. Upravo je zato baba s juga bila najsnažnija od svih tokmakbaba i zlo je se najviše bojalo.

55 onemoćati = izgubiti snagu
56 di = gdje

Peta priča

KRIV JE!

Tko je zapravo bio Mogut? E, o tome se vražjem pobratimu pričalo mnogo priča, ali nijedna nije bila sasvim točna, niti dosljedna. Jedni bi malo dodali kako bi ga učinili još strašnijim, dok bi mu pak drugi mnogo toga zanijekali kako bi ga učinili što slabijim. Premda će mnogi reći da je istina negdje na sredini, to ipak nije bio slučaj. Evo što je zapravo bilo pa nek svako čeljade[57] samo zaključi o Mogutu kako ga volja.

Bila majka koja je sedam godina nosila dijete. Kad se ono napokon rodi, ne bi poput ostale djece. Strašno je bilo to stvorenje. Imaše jak rep i krljušti[58] ko u zmaja. Kad dođe vrijeme da se krsti, pobježe on od kuće, od majke i od svijeta. Pobježe daleko u šumu i pretvori se u bijelu svinju.

Živio Mogut dugo svinjskim životom, tražio žire i gledao svoja posla. Nijednom se nije zaželio ljudskoga društva i zato se držao daleko od kuća. A po selu se svašta pričalo. Jedni tvrdili kako se preobrazio u strašnoga zmaja koji iz usta riga vatru i otimlje djecu. Drugi pak govorili da je postao divovska guja koja proždire stoku i pastire na planinama. Treći opet divanili[59] kako se za noći punoga mjeseca spušta u sela i nevinima pije krv. Kad god bi kakva nevolja udarila na ljude, oni bi se sjetili Moguta i za sve ga okrivili.

57 čeljade = dijete
58 krljušt = ljuske (na koži)
59 divaniti = pričati

Kriv je jer se Josipu nije rodio sin već treća kćer. Kriv je jer se Matiji razboljela majka. Kriv je što se Kata nikada nije udala. Kriv je što bez muža mlada osta Perina. Kriv je, kriv je, kriv je... Kad se u selo uvuče teška bolest, mjesne glavešine[60] odlučiše jednom zauvijek stati na kraj tomu nakaradnom[61] stvoru što im nanosi zlo. Najbolji lovci krenuše u šumu.

Pucalo se sa svih strana, pravile se stupice i sapinjale[62] mreže, jer trebalo je uhvatiti tu neman kako bi se bolest protjerala iz sela i jednom zauvijek uništilo zlo. Bijela svinja ništa nije slutila i dalje je tragala za žirima i gledala svoja posla. Potjera je trajala danima, a Mogutu ni traga ni glasa.

– Opaka je ta neman i lukavija nego što smo mislili. Neće se dati samo tako svladati. Na zlo treba krenuti još opakije. Dugo smo trpili njegovu samovolju! – govoriše tako seljaci.

I kako to obično biva, povampirili[63] se oni potpuno. O ničemu više nisu razmišljali. Valjalo je uhvatiti zvijer, ubiti je i napokon se riješiti svih zala koja su ih mučila. Svi se priključiše u krvoločnu potjeru. I staro i mlado tragalo je za Mogutom. Nitko više nije išao u školu. Polja su bila prazna. Čak ni vatra nije pucketala u ognjištu.

Šuma je bila prepuna stupica. Više se nije ni znalo tko je gdje koju postavio, glavno da ih ima što više. No, nisu one bile samo opasnost za Moguta, uhvatilo se u njih puno nevinih životinja. Uhvatio se i jedan lovac. Zapomagao je i zapomagao, ali nitko ga nije čuo jer svi su bili toliko opsjednuti Mogutom. U njegovoj blizini tražila žire baš ona bijela svinja. Ču ona kako lovac bolno jauče te odluči vidjeti što se to dogodilo tomu ubogom stvoru.

---

60 glavešine = ljudi koji imaju vlast, poglavari
61 nakaradan = ružan
62 sapinjati = plesti
63 povampiriti se = iznenada pokazivati loše karakteristike

Oprezno mu se približi. Lovac se nije uplašio, ipak je to bila samo bijela svinja koja je vjerojatno i sama pobjegla od pobješnjela Moguta. Samo jedan potez na okidaču puške i ona je gotova.

– Dopusti da ti pomognem kad nitko od tvoje vrste neće – reče mu bijela svinja.

Lovac se zbuni. Pomisli kako je od boli počeo buncati. Pa gdje to svinje govore?!

– Rana bi ti se mogla ugnjojiti. Moram te brzo osloboditi dok nije prekasno. U protivnom možeš ostati bez noge, ako ne i gore – još jednom će svinja.

– A čudna li stvora! Mora da je i tebe Mogut učarao kad zboriš poput čovjeka? – dobaci lovac.

– Pusti sad Moguta, moramo te osloboditi – još jednom će svinja.

Lovac izgubi svijest od boli. Mogut se pretvori opet u polučovjeka polugmaza kakav se bio rodio. Oslobodi lovca, očisti mu i previje ranu te ga na ramenima prenese u selo.

Lovac nikomu nije htio reći tko ga je spasio, već kad prizdravi ode ravno u šumu na isto mjesto na kojemu je bio sreo bijelu svinju. Ona je opet bila tamo.

– Tko si? – upita ga lovac.

– Zar je to važno?

– Važno je meni – reče mu lovac.

– Zašto? Zato da možeš pozvati ostale od svoje vrste kako biste me umorili? – svinja će.

– Ne. Želim ti zahvaliti što si mi spasio život.

– Ti bi isto učinio da si mene našao u onoj stupici, zar ne?

Lovac ne odgovori ništa, samo spusti glavu. Nakon nekog vremena će. – Ti si on zar ne?

– Da, ja sam ono što tražiš, bijela svinja kojoj želiš zahvaliti jer ti je spasila život.

– To je nemoguće. Ljudi pričaju da si kriv za sva zla... – lovac ne uspje dovršiti jer ga Mogut prekinu.

– Ljudi pričaju?! Ljudi pričaju svašta. Zato i živim ovdje kako se ne bih morao upuštati u sve te ljudske gluposti. Majka me rodila malo drukčijega od tebe. Zar sam zato odgovoran za sve nedaće u selu? Zar ista krv ne kola i mojim i tvojim žilama? Zar isto srce ne tuče u našim grudima? Zar nam ispod kože nije isto meso? Vi, ljudi, tako ne volite one drukčije. Ako ne izgledam, ne pričam i ne mislim kao vi, onda mora da sam nastao od samoga nečastivog. Tako pogrdno gledate na svinje, a te su životinje daleko plemenitije od vas. One žive u blatu i kaljuži[64], prljave su i smrde! A što je s vama? Zar tisuću puta nije gore živjeti u blatu i kaljuži vlastitih djela i imati prljavu dušu koja zaudara na grijeh!? I onda imate nešto za reći o svinjama?! Jedna ti je svinja spasila život iako te nikad prije nije vidjela, niti je išta tražila zauzvrat. A ti si pognuo glavu i prešutio odgovor kad sam te upitao bi li isto učinio za mene. No ne krivim te, čovječe što nazivaš se lovcem. Takav je tvoj čopor, tvoje krdo. Dobro znam da im se moraš prilagoditi kako te ne bi osudili i isključili. No to nije život za mene. Odlučio sam radije živjeti životom svinje nego biti jedan od vas. Idi sad, javi svojemu čoporu da si našao Moguta, da si našao onoga koji je kriv za sva zla ovoga svijeta. No najprije mi reci, upitaš li se ikada jeste li ih možda sami sebi nametnuli?

64 kaljuža = blato

Lovac se okrene i ode. Nađe u jednoj od silnih stupica mrtvoga jelena, prebaci ga na pleća[65] i ravno u selo. Dozva sve ljude da se pohvali kako je ubio Moguta koji se pretvorio u jelena. Spremilo se veliko veselje. Slavilo se dan i noć. Pilo se i ilo[66], plesalo i pjevalo. Strašna zvijer napokon je usmrćena i njihovim nedaćama došao je kraj. Lovac je ponosno sjedio uz vatru i po tisuću puta pričao priču kako je svladao Moguta.

 Strašna je bila ta neman. Velika poput kuće, a grdna ko sama noć. Zgrabio me svojim pandžama, vatra mu je rigala iz nosa. No nisam se dao, opalio sam ga po njušci jednom, dvaput, sve dok nije nastao strašan boj. Pretvarao se zlikovac u kojekakve nemani; čas u vuka, čas u medvjeda... – i tako je tekla lovčeva priča.

Mogut je nastavio živjeti svojim mirnim životom bijele svinje. I dalje je skupljao žire i gledao svoja posla. Lovac je ubrzo sklonio većinu stupica i mreža iz šume. Sretniji dani osvanuli su u selu. Otkad je Mogut ubijen, bolje se živjelo. Nije više bilo nedaća kao prije. Nema veze što se Josipu nije rodio sin, već treća kćer; neka djece, bit će i četvrto. Matiji se razboljela majka jer je već bila stara i onemoćala. Kata se nije udala jer je voljela biti usidjelica[67], a i nitko joj nikad od momaka nije odgovarao. Perina je mlada ostala bez muža jer joj ga je nesretnoga rat odnio, a i bolest je pobjegla iz sela nakon što je doktor stigao. Baš je bilo dobro što je lovac ubio strašnoga Moguta!

65 pleća = gornji dio leđa (između vrata i ramena)
66 pilo se i ilo = pilo se i jelo (se)
67 usidjelica = starija žena koja je ostala neudana, stara cura

Neobičná bíča

Prva priča

DIV I KRALJ

U dalekom kraljevstvu živio kralj. Bijaše on ponosit i dobar. Širokih pleća i razborite glave. Oči mu bile crne kao tama, a pogled plemenit i odlučan. Vladao on čvrstom rukom[68], ali sasvim pravedno. Voljelo ga i staro i mlado jer živjelo se imućno i bezbrižno. Svakoga dobra bijaše tada i narod ne oskudjevaše ni u čemu.

No, vrag ne spava, nego uvijek nešto kuje kako bi napakostio ljudima. Tako bijaše i s dobrim kraljem. Uskoro rat poče bjesniti okolicom i zahvati rubove njegova kraljevstva. Strašna je bila slika izmučena naroda. Horde izbjeglica i prognanika slijevale su se u grad u kojemu je stolovao dobri kralj. Ranjenih i poginulih bilo je svugdje. Kralj je na sve načine pokušavao zaštiti svoj narod. Poslao je tisuće vojnika da ga brane, pokušavao rat okončati mirovnim sporazumima, ali sve je bilo uzalud. Jer đavolji je plan bio satrati[69] dobroga kralja i njegov narod.

Jednoga dana kralj odjaha u suton. Ode sasvim sam, nije uzeo nikoga u pratnju. Uskoro stiže pred teška željezna vrata kamena grada. Pokuca. Vrata zaškripe i otvore se. Kralj ujaha. Znao je da oni sve vide, sve znaju i da ga očekuju. Puste kamene ulice bile su prazne, društvo im je pravila samo zloguka[70] magla koja se posvuda izvijala. Najednom

68 vladati čvrstom rukom = čvrsto vladati
69 satrati = uništiti
70 zloguk = koji upućuje na zlo

ugleda kako se nad gradom izdiže dvorac, mračan i strašan. Ostavi svojega konja i krene pješice. Snažno otvori dvorska vrata i uđe. Hodnici dvorca bili su jednako pusti kao i gradske ulice. Znao je kralj dobro kamo mora ići. Uskoro se našao u središnjoj dvorani. Vidjelo se da je raskošna i bogata i uz onako malo svjetla. Kralj pade ničice i prozbori. – Došao sam ti žrtvovati svoj život.

– Znao sam da ćeš doći, očekivao sam te – začu se glas iz tame.

– Vidim da još uvijek ne voliš svjetlo. Još se kriješ u mraku – reče kralj.

– I ti si trebao ostati u mraku. Ali ne, ti si se pobunio. Ti si se sažalio nad tim prostim stvorovima i izdao vlastiti narod! – ljutito će glas.

– Učinio sam ono što je bilo pravedno! – odlučno će kralj.

– Je li bilo pravedno pobuniti se protiv svojega naroda kako bi pomogao nekim nebitnim bićima, koji su ionako stvoreni samo zato da bi bili robovi?!

– Ne! Svi stvorovi koji hode pod ovim nebeskim svodom jednaki su! Svi imaju pravo na slobodu! Nisam više mogao podnijeti vašu uobraženost i nasilje! Morao sam im pomoći! – snažno je zborio kralj.

– Budalo! Vidi što si učinio! Sad opet pate zbog tebe – još jednom će glas.

– Zato sam i došao, da vam vratim svoj život uz uvjet da ih pustite na miru.

– Zboriš gluposti. Oni su namijenjeni da budu robovi. Zar si stvarno mislio da ih možeš obraniti od nas, kako

te oni nazivaju, kralju,?! A jesu li ikada vidjeli pravo lice svojega kralja? – opako će glas.

– Vidjeli su ono što je bilo bitno vidjeti. Vidjeli su moju dobrotu i nastojanje da ih zašitim.

– Budalasti kralju! Ne možeš ih sam od svih nas zaštititi. Znao si to onog trenutka kad si nas napustio.

– Reci svoj zahtjev ili se pripremi umrijeti! – poviče kralj i isuče[71] mač.

– Kako se samo usuđuješ prijetiti mi?! Mogu te uništiti samo jednim udarcem! – pobjesni glas i izroni iz tame. Ono malo svjetla obasja mu lice. Bio je zastrašujuć taj gorostas[72]. Velik poput stoljetnoga hrasta, snažnih ruku poput malja i krvoločna pogleda.

– Što nam se to dogodilo? Nekad smo bili kao bogovi, a sad?! Sad smo krvoločne ljudožderne ubojice – još jednom će kralj.

– Moć opija, moj kralju. Ti si je odbacio kako bi živio životom čovjeka.

– Meni moć nije potrebna, želim da svi budu jednaki. Ne želim da veliki tlače[73] male samo zato što mogu. Želim da veliki budu plemeniti upravo zato jer su veliki i da pomažu malima.

– Sve same budalaštine! Onaj tko se jednom dočepa moći, ne ispušta je tako lako. Da si uistinu želio postati samo čovjekom, pretvorio bi se u seljaka, običnoga mlinara ili kakvoga uboga[74] prosjaka. Ali ti si div, kao i mi. Ne možeš protiv svoje prirode. Ni u ljudskome se svijetu nisi mogao

71 isukati = izvući iz korica
72 gorostas = div
73 tlačiti nekoga = biti nasilan prema nekomu
74 ubog = jadan

odreći svoje moći. Postao si kralj, najmoćniji od svih ljudi – zajedljivo će gorostas.

– Samo sam ih tako mogao povesti u borbu protiv vas i donijeti im blagostanje. Samo smo se tako mogli ujediniti. Tko bi slušao uboga prosjaka, tko bi slijedio seljaka, kojom bi vojskom znao zapovijedati mlinar? – srdito će kralj.

– Taština, taština. Taština je tako okrutna stvar.

– Možda imaš pravo, ali došao sam ovdje jer sam odgovoran za svoj narod, za sve one ljude koji sada pate. Divovi im razaraju zemlju i zato sam došao dati vam svoj život u zamjenu za njihov.

– Uzet ćemo tvoj život jer on nam ionako pripada, ali uzet ćemo i njihov samo zato jer možemo.

– To je nepravda! – poviče kralj i zakovitla svojim mačem.

– Pazi, kralju, na koga podižeš svoju oštricu jer bi vrlo brzo mogla završiti u tvojoj utrobi! – rasrdi se div.

– Postoji li način na koji ih mogu spasiti? – očajno će kralj.

– Znaš, na početku svijeta bogovi su stvorili divove da nastane zemlju. No vila suđenica pobunila se i zamolila bogove da stvore manja bića, ne tako nezgrapna[75] kao što smo mi. I oni stvoriše patuljke. Ali, oni su bili presitni, pa ih suđenica još jednom zamoli da stvore ljude. Njihovim dolaskom sve se poremetilo. Divovi su otišli živjeti među oblake, patuljci su nastanili podzemlje, a oholi su ljudi zagospodarili zemljom. Sad vidiš zašto ih tako silno mrzimo i želimo iskorijeniti.

75 nezgrapan = neskladne građe tijela

– Nisu svi ljudi jednaki. Ima divnih ljudi za koje valja[76] žrtvovati život. No to te nisam pitao. Kaži, ima li načina da ih spasim? – uporan je bio kralj.

– Ti ne odustaješ?

– Opozovi svoju vojsku divova, pusti ljude da žive svoj zemaljski život, a ja ću učiniti što god zatražiš od mene – odlučno će kralj.

– Obećavaš? – upita ga div.

– Dajem ti svoju ljudsku i divovsku riječ.

Gorostas puhne u svoj rog. Nasta zaglušujuća buka. Zemlja se zatrese. Divovi se stadoše vraćati pod oblake. Kraljevstvo dobroga kralja opet je bilo slobodno i sigurno. Uskoro se opet živjelo u blagostanju. Njegovi stanovnici znali su da im je to osigurao njihov kralj, koji je onoga dana sam odjahao u suton. Kamo je otišao, nitko nije znao. Nažalost, nikada se više nije vratio. Narod ga je slavio kao najvećega heroja. Njegovo je ime bilo ponos i slava. Divovi se više nikada nisu vratili. A što se zapravo dogodilo s dobrim kraljem i što je obećao divu kako bi spasio ljude, nikad se nije saznalo. Neki su pričali da je za kaznu morao držati nebeski svod i zvijezde jer je divovima pod oblacima postalo tijesno. No to je već neka druga priča, ako je uopće istinita, što možda nikada nećemo saznati.

76 valjati = vrijediti

Druga priča

STARMALI

Duboko u utrobi zemlje u nepreglednim podzemnim hodnicima živjeli patuljasti ljudi s rogovima. Starmali bijaše njihovo ime. Boljih kovača od njih svijet nije vidio. Rijetko su ljudi zalazili k njima, a oni još rjeđe izlazili na površinu. Ta dva svijeta življaše sasvim odvojeno. Satrmali su vladali podzemljem, a ljudi nadzemljem. Rijetko se susretaše.

No uskoro rat zabjesni[77] Zemljom čovjeka. Ljudi su se uvijek nešto svađali, prepirali i na posljetku ratovali. Nije bilo tako u Zemlji starmalija. Red i rad vladao je oduvijek i svi su znali koja je njihova zadaća i gdje im je mjesto, što se nije moglo reći i za ljudski rod. Princ Sedmoga kraljevsta odluči uvesti red u Zemlju čovjeka. No kako su ljudi slušali samo govor mača, bilo mu je potrebno oružje kojim bi primirio[78] zaraćene strane i napokon uveo red u višestoljetni kaos. Stoga odluči sići u Zemlju starmalija i ponizno ih zamoliti za pomoć. Znao je princ da su ti patuljasti ljudi odlični kovači i mač iskovannjihovom ruke sigurno bi napokon donio mir ljudskomu rodu. I pusti se on u utrobu zemlje. Oči su mu se teško navikavale na polumrak koji je ondje vladao. Morao je pogrbljen puzati jer podzemni su hodnici bili dovoljno visoki za starmalije, no ne i za čovjeka. Puzao je i puzao, ni sam ne zna koliko dugo dok napokon nije

77 zabjesnjeti = započeti
78 primirio = umiriti, smiriti

stigao do podzemne dvorane na čijem ga ulazu dočekaše dva starmali čuvara.

– Što radiš ovdje, čovječe? – začuđeno će jedan od njih.

– Dopustite da se predstavim. Ja sam princ Sedmoga kraljevstva u Zemlji čovjeka kojom bjesni strašan rat. Sišao sam k vama da vas ponizno zamolim da mi iskujete najsnažniji mač što su ga ljudske oči ikada vidjele i ljudske ruke držale. Samo on može vratiti red i donijeti mir ljudskomu rodu.

– Vaši se ratovi nas ne tiču. Što se zbiva gore u Zemlji čovjeka, nisu naša posla. Zašto bismo se miješali u vaše sukobe? Mi imamo red, a uplićući se u vaše razmirice, kaos bi se samo proširio u našu zemlju. Ljudski rod ne zna za red i mir, uvijek se nešto buni, uvijek nešto zanovijeta[79] i uvijek smišlja kako nekoga prevariti. Vrati se odakle si došao i ne dolazi više! – odlučno će starmaliji.

– Ali, ako mi sad ne pomognete, rat bi se mogao proširiti i u vašu zemlju – uporan je bio princ.

– Ne! Uplitanjem u vaše probleme rat će se zasigurno proširiti i na nas. Učinit ćemo kao što smo uvijek radili. Nećemo se susretati s čovjekom! Podzemlje je oduvijek bilo i bit će naše, a nadzemlje vaše. Što ćete raditi s njime, nas se ne tiče! Sad odlazi! Odlazi! – povikaše starmaliji i uperiše svoja koplja u princa.

No princ nije htio samo tako odustati. Morao je učiniti sve kako bi spasio Zemlju čovjeka.

– Zahtjevam da me odvedete vašemu vladaru! Ako me on odbije, obećavam da ću otići i nikad se više neću vratiti.

---

79 zanovijetati = prigovarati

I obećavam da nakon mene više nijedan čovjek neće kročiti u Zemlju starmalija.

– Mislim da se to vladaru neće svidjeti. Ali ipak on ima zadnju riječ, on odlučuje. Polazi! Slijedi nas! Idemo ovim putem! – rekoše ljutiti starmaliji i krenuše prema podzemnom dvorcu svojega vladar. Tračak nade zasja u prinčevu srcu.

Veličanstven je bio dvorac starmali vladar. Sve drago kamenje podzemlja krasilo je njegove zidine. Prozori i vrata bili su načinjeni od samoga zlata. Nešto tako prelijepo princ nikad nije vidio u ljudskome svijetu.

– Kad stigneš pred vladara, ni u jednome trenutku ne smiješ podignuti glavu. Nitko ne smije biti veći od vladara jer on je najveći u našoj zemlji. Ne smiješ ga gledati u oči. Smiješ govoriti samo kad ti se on obrati. Jesi li razumio?

– Razumio sam – odgovori princ.

Starmali dovedoše princa pred svojega vladara. Princ učini onako kako su mu savjetovali.

– Ti si, dakle, taj čovjek koji se drznio sići u naš svijet. I ne samo to! Toliko si drzak da zahtjevaš da iskujemo mač s kojim bi svoju zemlju doveo u red. Pa zar ne znaš da se starmaliji nikada ne miješaju u tuđa posla?!

– Vladaru, molim vas, kad bi ste mi dopustili...

– Tišina! – poviče vladar starmalija. – Nisam ti dopustio da zboriš. Kod nas se pravila poštuju, zato nema kaosa, dok kod vas svatko radi što ga je volja, a kada sve to postane neizdrživo, silazite k nama po pomoć. Zašto bismo vam pomogli? Zašto bismo se uplitali u nešto što nas se ne tiče? Hoće li nakon tebe doći i drugi koji će isto tako zahtijevati nepobjedive mačeve i neće li samim time kaos postati još

veći? I ne samo to, proširit će se i na nas! Toliko smo stoljeća odolijevali vašim sukobima, zašto bismo sad napravili iznimku? Reci, prinče, dopuštam ti da zboriš.

– Ljudi se plaše podzemnoga svijeta. U njega pokapamo svoje mrtve i za nas je on zabranjen. Spustiti se u podzemni svijet za čovjeka znači umrijeti. Ali da se ja nisam spustio, cijeli bi moj svijet umro. Podzemlje bi onda bilo prenapučeno ljudskim dušama, a to bi značilo da vaš svijet više ne bi imao mira. Shvaćaš li sada zašto smatram da mi trebate iskovati mač? Zato što njime neću samo ja spasiti svoj svijet, nego ćete i vi spasiti svoj. Reci mi, vladaru, kako bi to izgledalo da se u Zemlju starmalija najednom sliju rijeke umrlih ljudskih duša. Zar vam to ne bi donijelo kaos? Zar to ne bi značilo kraj vaše zemlje? Iskujte mi mač i obećavam ti da se to neće dogoditi. Taj će mač uvesti red u moj svijet i nijedan čovjek nakon mene neće sići u podzemlje.

Vladar starmalija ga sasluša. Mudre su mu se učinile prinčeve riječi. Htio je zadržati red i mir u svojoj zemlji i stoga prvi put odluči umiješati se u ljudska posla. Naredi svojim najboljim kovačima da iskuju princu mač. Tri su dana i tri noći kovači naporno radili dok ga nisu zgotovili[80]. Veličanstven je bio taj mač. Lak poput perca, a oštar poput najoštrije britve.

– Vjerujem ti, prinče Sedmoga kraljevstva. Idi sad u Zemlju čovjeka i donesi joj napokon mir za kojim tako dugo vapi. Držim te za riječ da će vaši sukobi od sad pa navijeke ostati samo vaši.

Tako i bi. Mač iskovan u Zemlji starmalija donio je slobodu i mir Zemlji čovjeka. I uistinu nijedan čovjek više nije sišao u podzemlje.

---

80 zgotoviti = završiti

Treća priča

KEČIZUBE

Išla djevojka šumom i pjevala iz svega glasa. Gugutala je ko grlica i cvrkutala ko zlatna ptičica. Njezinu pjesmu čula su i malena, nestašna šumska bića kojima nije bilo do ničega nego do šale i nestašluka. Čim bi nekomu kakvu nepodopštinu[81] učinili, smijali bi se tako jako i tako glasno da su im se samo zubi vidjeli. Zbog toga ih ljudi prozvaše kečizube.

Čim su ti nevaljalci spazili djevojku, počeše kovati vragolaste planove.

– Zasut ćemo je šumskim borovnicama. Neće znati što ju je zadesilo. Bit će sva prljava i ljepljiva, a mrlje nikada neće moći oprati s odjeće – reče prvi.

– Ne! Imam ideju! Ukrast ćemo prepeličja jaja i baciti joj ih ravno na glavu. Zamislite kakav će to tek prizor biti! – usklikne drugi.

– Znam! Znam! A zašto ne bismo uzeli vode s izvora i sasvim je smočili! Mislit će da kiša pada iz vedra neba! Hahaa! Ha! Ha! – zagrcne se od smijeha treći.

Četvrti drugar ništa nije govorio. Samo je sjedio na grani, mahao nogama i zadovoljno se smješkao.

– A ti? Zar ti nemaš kakav prijedlog? – upita ga jedan iz družine.

81 nepodopština = smišljen loš postupak prema komu

– Napravimo sve što ste rekli – odlučno će.

– Jupi!!!! – uskliknuše maleni nevaljalci.

Jedan potrči na izvor kako bi ugrabio vode. Drugi se prikrade i iz prepeličjega gnijezda uzme dva jaja. Treći je pak nabrao čitav naramak šumskih borovnica, a četvrti je samo mudro šutio i kutrio[82] raspjevanu djevojku.

– Sad! – poviče četvrti i ostali ga poslušaše. Prvi je zasuo djevojku šumskim borovnicama, drugi joj je na glavu bacio prepeličja jaja, treći ju je polio vodom, a četvrti se grohotom nasmijao. Djevojka je stajala usred šume potpuno zbunjena. Jadnica nije znala što ju je snašlo. Ubrzo potrča kući. Kečizube su dugo gledali za njom i naslađivali se njezinoj nevolji.

Kad je stigla kući, majka je čudno pogleda.

– Što se tebi, ćerce[83], zbilo?

– Jao, majko, ne pitaj! Strašna me nevolja snašla usred šume. Nikad više neću tamo ni glasa pustiti. Čini mi se da sam svojom pjesmom samo nevolju na se natjerala[84].

– Kazivaj, kćeri, što je bilo?

– Mila majko, samoj sam se šumi zamjerila. Baš u najgušćem dijelu šume, gdje se sunce jedva probija kroz krošnje drveća, gdje ni ptice ne pjevaju, tamo sam, majko, zapjevala. Ali šuma je namijenila da tamo vlada vječna tišina. Kako sam tu tišinu svojom pjesmom narušila, odlučila me kazniti.

– Kazniti? – zbunjeno i uplašeno će majka.

– Da, mila majko, kazniti. Prvo me sasula šumskim

82 kutriti = tajno promatrati
83 ćerca = kći
84 nevolju na se(be) natjerati = sam sebi prouzročiti nevolju

borovnicama, zatim je nagovorila ptice da me gađaju jajima, a onda je iz vedra neba počela padati kiša. Sve to samo kako bih prestala pjevati. Nikad više neću nogom kročiti u tu šumu.

– Ne budali, ćerce. Ma kako bi te šuma napala; to se netko pošteno našalio s tobom.

Sutradan trebalo je opet proći kroz šumu. Djevojci više nije bilo svejedno, iako ju je majka uvjerila da se netko samo našalio s njom. Odjeća koju je jučer nosila bila je potpuno uništena. Mrlje od borovnica nije bilo moguće oprati. Djevojka stisnu zube, skupi snage i krene kroz šumu. Naime, upravo je to bio prečac od njezine kuće do obližnjega grada u kojemu je prodavala mlijeko. Šuma joj se danas učinila tako strašnim mjestom. Drveća su joj izgledala poput nekakvih mrkih, prijetećih bića, a tišina koja je vladala bila je neizdrživa. No danas odluči ne pjevati. Odluči se šutke provući i stići kući najbrže što može.

– Ako budem oprezna i tiha, nitko me neće primijetiti i tako ću sigurno stići – pomisli.

No djevojka se grdno prevarila. I danas su je kečizube promatrali skriveni u krošnjama. Bio je suton te se ti maleni šumski nevaljalci odlučiše poigrati sjenama sve samo kako bi uplašili jadnu djevojku. Ubrzo ona na tlu primijeti sjenu strašnoga bića. Strese se i naglo okrene, ali iza nje nije bilo ničega. Pomisli kako je zbog straha sve umislila, no ubrzo primjeti još jednu zastrašujuću sjenu kako je prati. Opet se hitro okrene, ali još jednom ne ugleda ništa osim tihe šume. Djevojka ubrza korak i neoprezno se spotaknu te tada primjeti velike zube kako je pokušavaju pojesti. Vrisnu i potrči koliko su je noge nosile. Kečizube su se valjali od smijeha. Bili su zadovoljni što im je još jedna vragolija pošla za rukom.

Djevojka stigne pred kuću sva zadihana.

– Jao, majko, pomagaj! Šuma me hoće požderati!

– Ma što ti je , kćeri? Što to zboriš?

– Kunem ti se, majko, da je tako. Vidjela sam kako me prati i vreba.

– Što si vidjela?

– Vidjela sam veliku čeljust koja se otvara kako bi me progutala.

– Čiju čeljust?

– Ne znam čiju.

– Kako ne znaš?

– Pa vidjela sam samo sjenu zuba na podu.

– Ćerce moja, to se tebi samo učinilo, suton je i sjene su u šumi velike. Nije to bilo ništa drugo doli igra svjetla i tame.

– Ali, kunem ti se, majko, da sam vidjela svakakva čudna bića.

– Draga moja djevojčice, nekad nas vlastite oči varaju. Nekad vidimo stvari koje nisu tu, a povjerujemo u njih ili iz neznanja ili iz straha. Vjeruj mi, sve su to bile samo sjene. Idi sad u kuću. Skuhala sam ti večeru, grije se na peći.

Djevojka pođe u kuću. Bila je tako nezadovoljna što joj majka ne vjeruje. Na posljetku nije ni znala vjeruje li sama sebi. Je li moguće da su sve to ipak bile samo sjene ili ju je šuma još jednom pokušala napasti?!

Znala je majka što je posrijedi. Stariji su uvijek pričali da u okolnim šumama žive ta mala vragolasta bića koja se vole našaliti s ljudima. Stoga majka odluči pričekati noć kako bi se ona našalila s njima – i naučila ih pameti.

– Neće im više pasti na pamet strašiti mi dijete.

Kad se sasvim smrklo, majka nikomu ne reče ništa, već pravo u šumu. I sljedećega dana valjalo je od grada do kuće slijediti put kroz šumu. Djevojka je bila užasnuta. Strahovala je što će joj se pak danas dogoditi. No, na njezino čuđenje ne dogodi se ništa. Pa tako ni sutra, ni prekosutra, pa ni dan nakon toga. Šuma je opet dobila svoj miroljubiv izgled. Opet je bila pitoma i pristupačna, a drveća više nisu nimalo bila nalik na neka čudna bića. Djevojka je naposljetku sasvim zaboravila događaje koji su je bili zadesili. I opet je kao prije na povratku iz grada pjevala iz svega glasa. Baš kao nekada gugutala je ko grlica i cvrkutala ko zlatna ptičica.

A kečizube? Što se dogodilo s njima? Kako to da ih pjesma te ljupke djevojka opet nije potaknula na nepodopštine? Nitko ne zna što se zapravo dogodilo one noći kad je majka pošla u šumu. Ni stari više nisu pričali priče o nestašlucima tih šumskih vragolana. Sad su pak kazivali kako je na izlazu iz šume živjela žena sa svojom kćeri kojima je stoka uvijek bila nahranjena, mlijeko pomuženo i sijeno spremljeno premda nikada ništa nisu radile u staji.

Četvrta priča

BURA

Podno najveće planine u davna vremena sagradiše ljudi kameni grad. Njegove stoljetne zidine bile su neosvojive svakomu neprijatelju i dušmaninu koji se usudio napasti ih. Bijaše to ponosan junački grad. Svakakvoga obilja bi tamo. Kako im je more bilo u blizini, mornari su u grad znali donositi samo najfinije začine s prekomorskih obala, najskuplje tkanine sa istočnih mora te još svakojakih miomirisa i ulja iz daleka svijeta. U grad su često znali dolaziti i trgovci iz planinskih krajeva, razni majstori, stočari i seljaci. Trgovalo se tamo na veliko[85] i čovjek je mogao nabaviti što god mu srce poželi. No u kamenome gradu nije samo trgovina cvjetala. Bilo je ondje i sjedište najboljih umjetnika iz cijeloga svijeta. Upravo su najljepše građevine bile tamo sazidane, sve jedna ljepša od druge. A tek pjesme... Kakve su se tek pjesme ondje pjevale! Uistinu, živio taj grad uvijek ponosno i slavno. Kako je i mogao drukčije kad ga neprijatelji nisu mogli osvojiti, a ni opakih nemani nije bilo u blizini. No to nije moglo tako baš dovijeka.

Jednoga dana na grad se s planine obruši snažan vjetar. Hujao je i brujao, kidao drveće i odnosio štandove trgovcima s gradskih trgova. Odnio bi vjetar i ljude da se nisu sklonili u kuće. Bio je toliko olujan i razoran da

85 trgovati na veliko = puno kupovati i prodavati

je otjerao sve oblake s neba. Nije stajao puhati danima, a hladnoća njegova daha prodirala je sve do kostiju. Nitko ništa nije mogao učiniti. Jer kako zaustaviti vjetar?! Trebalo je samo čekati da otpuše svoje. To je bilo jedino rješenje.

Kad se napokon smirio i sasvim utihnuo, ljudi izađu iz svojih kuća i život se vrati na staro. Svi su mislili kako se vjetar više nikada neće vratiti. No planina ne spava te iduće zime opet posla snažin vjetar na grad. Opet je sve bilo kao i prvi put. Strašan je bio taj vjetar; toliko strašan da danima nitko nije izlazio iz skrovitosti[86] doma. Život bi sasvim zamro kad bi se vjetar obrušio na grad. Svi su samo strepili i čekali da utihne, a i kad bi utihnuo, stanovnici bi još dugo ostajali u svojim kućama iz straha da će se vjetar vratiti. Silnu bi štetu učinio gradu. Kidao bi krovove, čupao usjeve i odnosio stoku. I tako svake zime iznova. Više se nitko nije ni sjećao kad je prvi put vjetar zapuhao, svi su samo znali da kad nastupi zima, planina šalje svoj ledeni, razorni dah na njihov kameni grad. I nitko mu se nije mogao suprostavi, baš nitko osim stoljetnih kamenih zidina grada. No stanovnici se pobojaše da bi se i zidine mogle pokolebati pred idućim naletom vjetra.Tada bi kameni grad postao lak plijen svakojakom neprijatelju, dušmaninu te okrutnom pljačkašu. Stoga odluče djelovati.

U ljeto, kad se u grad sliju rijeke putnika namjernika iz čitava svijeta, gradske starješine odlučiše pronaći namudrijega među njima koji bi im mogao pomoći. I nađu ga u istočnjačkome filozofu koji im reče kako mora da su nečim razbjesnili božanstvo vjetra Buriju. Filozof im savjetova da Buriji sagrade hram te da ga časte i slave kako to dolikuje najvećem božanstvu. Stanovnici kamenoga grada tako i učiniše. No ni to ne smiri vjetar. I dalje je hujao

86 skrovitost = sigurnost

i brujao, kidao i nosio. Što god bi građani učinili, kakve god svetkovine organizirali u čast Bure, kako kasnije nazvaše vjetar, ledeni dah planine i dalje se svake zime obrušava na grad.

Dozlogrdilo to jednome od trgovaca kojemu je Bura i ove zime dvaput odnijela banak[87]. Počeo čovjek psovati i kuditi, proklinjati i prijetiti. Kad gle li čuda! Vjetar sasvim utihnu, a na središnjem trgu pokraj vjećnice i katedrale pojavi se ranjena djevojka. Sva raščupana i rasparana, a na tijelu joj modrica do modrice. Dotrči čovjek do nje i upita je što joj se dogodilo, je li joj to Bura učinila, a ona će njemu:
– Jao tebi, čovječe! Buru proklinješ!

Trgovac se malko zbuni, ali nastavi svojim poslom. Kako je vjetar sasvim utihnuo, odluči ponovno postaviti banak na gradskome trgu, pa krene kući po stvari. Kad li tamo sve u plamenu. Od kuće mu ne osta ništa, samo pepel[88] i prah.

– Jao meni što me to zadesilo ove zime! Bura mi dvaput odnijela banak, a sad mi kuća izgorila! Jadan li sam, kamo ću sad!? – zavapi trgovac iz svega glasa.

Uskoro u oblacima ugleda lice djevojke što ju je maločast ranjenu našao na gradskome trgu.

– Tako ti je to kad Buru proklinješ! Kazna te snašla! Da si me pustio da otpjevam svoje, ništa se ne bi dogodilo! No ti si me kudio i zato sam se sva izmučila i izranjavala po krovovima i drveću. Kuću sam ti spalila iskrama iz dimnjaka! To ti je za sve rane i modrice koje su mi zadale tvoje riječi – reče tako vjetar-djevojka i nesta u planini.

I iduće je zime Bura svoju pjesmu pjevala nad gradom,

87 banak = stol na tržnici, pult
88 pepel = pepeo

no više se nitko nije usudio prokleti je. Stanovnici kamenoga grada od sada su samo mudro govorili: *Čuvaj se naše bure i planinske cure!*

Peta priča

PUSTOLOVICA I MORNAR

Bio jednom jedan hrabar i neustrašiv mornar. Oplovio je taj sva mora svijeta i posjetio sve daleke obale. Borio se s morskim nemanima, bančio[89] s gusarima i ljubio najljepše dame ovoga svijeta. No nigdje se nikada nije dugo zadržavao jer more ga je uvijek dozivalo i mamilo. Samo njemu se vraćao, samo je za njega živio. I ocrtala se već i pokoja bora na njegovu licu, no on se ni tad nije umorio, već je neustrašivo nastavio sa svojim morskim pustolovinama.

Jednoga ga dana nanese put i do Adrijskih obala. Tamo začu mornar predivnu pjesmu. Bila je nešto najljepše što je ikada čuo. Od tih nježnih nota zaigra mu srce. Zvučala je kao da samo more pjeva svojim valima ili da sunce svojim kracima pozdravlja zemlju. Kao da su se i galebovi zbog te pjesme počeli drukčije i nježnije nebom izvijati. Bila je tako nadnaravna, tako nebeska i neopisiva, poput kora[90] anđela ili zbora morskih sirena. Potpuno očaran stajao je na palubi svojega broda i snažno udisao zrak vjerujući da će je tako udahnuti u sebe. Trudio se vidjeti tko to tako divno pjeva, ali na obali ne vidje nikoga. Stoga se odluči usidriti.

Potpuno je istražio otok, sve njegove uvale i žale, ali mornar ne nađe one kojoj je taj božanski glas pripadao.

89 bančiti = pijančiti, rasipati novac pijući
90 kor = pjevački zbor

Sve što je našao bile su gole stijene, malena borova šuma i beskrajna jata galebova. Naposljetku mornar pomisli kako se more poigralo s njim ili da mu se sve to samo pričinilo zbog velike ljetne žege[91]. Sljedeće jutro, kad odluči podići sidro, opet začu opojnu pjesmu. Sad je bio siguran da ipak nije sve umislio. Ali, u isto se vrijeme mornar pitao kako nešto tako lijepo može biti stvarno. Na svojim putovanjima nagledao se svakojakog blaga i ljepota ovoga svijeta, ali nikada nije naišao na nešto tako očaravajuće i zavodljivo. Čvrsto odluči otkriti komu pripada taj anđeoski glas. Sa svojom posadom još jednom pretraži čitav otok. Ali pretraga bi opet bezuspješna; pronađoše samo hridi, borove i galebove.

No navečer umjesto pjesme začu mornar sa svojega broda ženski smijeh na obali. Sad je bio siguran da se netko poigrava s njime i da ne želi da ga nađe. No kako nije htio odustati, već je uporno htio vidjeti tajanstvenu krasoticu kojoj pripada taj anđeoski glas, lađom se još jednom odveze do malenog otoka. Tiho je išao za smijehom, šuljao se i pazio da ne napravi kakav šum koji bi prepao tajanstvenu krasoticu. Kad je stigao do malena pješčanoga žala, imao je što vidjeti. Na mjesečini u moru sasvim naga kupala se ljepotica. Bila je ljepša od vlastite pjesme. Ljubav mu obuzme srce. Padne na koljena i zaprosi je. Ona se samo tajanstveno nasmije, zaroni i nesta u morskim dubinama. Uzalud ju je pokušavao naći. Vjerujući kako će tajanstvena krasotica izroniti i opet otpjevati svoju pjesmu, odluči skriti se u borovu šumu te čekati do svanuća[92]

U cik zore, kad je prva zraka sunca dotakla zemlju, prolomi se okolicom ista očaravajuća pjesma. Mornar se

91 žega = vrućina od jaka sunca
92 svanuće = osvit, zora

trgne jer je od umora malko sklopio oči. Na hridi kraj mora ugleda djevojku raspletenih kosa. Znao je da je to njegova draga, ista ona koja se sinoć naga kupala na mjesečini. Pohita k njoj. Njezina pjesma bila je zanosna kao i prvoga trenutka kad ju je čuo. Kako mu je bila okrenuta leđima, dotakne joj rame ne bi li se okrenula. No umjesto ljepotice koju je sinoć vidi ugleda grdo žensko stvorenje. Ruke joj runjave[93] do ramena, a na nogama imaše papke kao u koze. Bila je sva izmazana crnom smolom zbog čega je vonjala[94] na paklinu[95] i vučinu[96]. Mornar se prestraši, a grdo žensko progovori.

– Što je, čovječe što živiš s morem i od mora? Nisi ovako zamišljao lice svoje pjesme?

– Tko si ti? – uplašeno će mornar.

– Ja sam ista ona djevojka koju si sinoć zaprosio, a danas je se prepao.

– Ne, to ne može biti. Sinoć se na ovome žalu kupalo najljepše djevojče što su ga moje oči vidjele, a dobro znam da to nisi ti.

– Vidio si samo ono što si želio vidjeti, ljepoticu jer pomislio si da samo ljepotici može pripadati onakav glas. Noć je varljiva, a mjesečina opojna. Vidio si mene, a ne neko izmišljeno djevojče. Želiš li i dalje da se udam za tebe? Mornar se zgnuša[97] nad takvom pomisli te pobježe glavom bez obzira.

Kad se vratio na svoj brod, podigao je sidro i odlučio otploviti. No prekrasna pjesma opet otpočne. Čim ju je

93 runjav = dlakav
94 vonjati = smrdjeti
95 paklina = smola
96 vučina = ??
97 zgnušati = osjetiti odbojnost, gađenje

začuo, nije se mogao pomaknuti. Bila je ljepša no ikada. Bila je poput kakve nebeske arije, kao da je titrala sa svakom česticom njegova bića. I u tome trenutku pjesma je postala on, a on je postao pjesma. On okrene svoj brod prema obali na kojoj se nalazilo grdo djevojče i zaplovi prema njoj. Bio je toliko opijen njezinom pjesmom da nije primijetio oštre hridi. U jednome trenutku trup se broda probi, more navre, a mornar i njegova čitava posada utope se. Ne osta ništa osim najljepše pjesme što su je ljudske uši ikada čule. Bila je to pjesma Pustolovice, žene s obale, koja i danas mami mornare.

Prva priča

KAKO JE PERUN VRATIO MOKOŠ

ilo je to u davna vremana, još kada je svijet bio poput hrasta. Njegove su grane činile nebo, kora zemlju, a korijenje podzemni svijet mrtvih. Bilo je to drvo života na čijoj je najvišoj grani sjedio orao i promatrao cijeli svijet. Bijaše to Perun, vladar svijeta živih, neba i zemlje. Znao je Perun biti i čovjekom. Vozio se tada u kočiji upregnutom jarcem, a u ruci je nosio moćnu sjekiru, koja bi mu se uvijek vraćala nakon što bi je bacio na zle ljude i duhove. No, ipak više od svega volio je biti orlom i s visina držati red u svijetu.

U korijenju stabla živjela je strašna zmija. Bijaše to Perunov neprijatelj Veles, vodeni bog podzemlja. Bijaše opako to stvorenje. Koliko god bi ga puta Perun pobijedio, Veles nije odustajao, već je i dalje smišljao još gnjusnije i opakije planove kako unijeti kaos u svijet. Dogodilo se to baš nakon još jednog Velesova poraza. Kao zmija koja razdire svoju staru kožu i iznova se rađa u novome tijelu, tako se u novome obličju preporodio bog pozemlja. I smisli on najbolji plan do sad. Bijaše to nešto najsmjelije[98] i najodlučnije što je tomu stvoru ikada palo na pamet. Odluči on ni manje ni više nego oteti Perunovu ženu Mokoš, moćnu vladaricu sunca.

98 smjelo = hrabro, odvažno

Pod okriljem noći, u gluho doba dana ukrade on Mokoš i preko vode ode s njom ravno u svijet mrtvih. Strašna studen zavlada zemljom. Stabla odbaciše svoje lišće, ptice odletješe na jug, a mraz okova sve vode. Snažan vjetar zavijao je kroz brda i doline. Nebo je bilo okovano olovnim oblacima, čak se i zvijezde ugasiše zbog hladnoće. Nasta prava ledena pustoš.

Očajan je bio Perun. Nije znao što mu je činiti. No kao vrhovni bog, kao vladar neba i zemlje nije smio odustati. Valjalo je vratiti Mokoš, pobijediti Velesa i ponovno vratiti red u svijet. Samo kako?! Jako je volio svoju ženu, stoga je strahovao da bi joj zbog njegovih djela Veles mogao nauditi. Prvi put od kad je svijeta i vijeka Veles je bio nadmoćan. Shrvan od boli obrati se svojemu ocu, prabogu Svarogu.

– Ponizno puzim danas pred tobom, oče. Jadima mojima nema kraja. Ona podmukla guja iz gnjileži svijeta drznula se oteti mi životnu suputnicu, moćnu vladaricu sunca Mokoš. Otkad je nema, zima je zavladala. Život se ugasio. Nema više ničega doli studene pustoši. Pomozi mi, oče, ponizno te molim. Pomozi mi da vratim red u svijet – zavapi Perun.

– Ustaj, sine! Zar vladaru neba i zemlje dolikuje tako sramotno puziti!? – zagrmi prabog Svarog.

Perun se malko posrami pred gromkim[99] očevim glasom i usta sa zemlje.

– Ne trebaš moju pomoć, ti si vladar svijeta i čuvar poretka. Samo ti znaš kako spasiti Mokoš, ja ti u tome ne mogu pomoći jer ja sam samo ostarjeli bog koji se već davno odrekao svojih božanskih moći. Odgovor leži u tebi. Zaroni u svoju dušu i znat ćeš kako pobjediti Velesa – zagrmi još jednom prabog Svarog i nesta.

99 gromak = glasan

Dugo je razmišljao Perun. Što je više tragao za odgovorom, to je manje vremena imala Mokoš da se kao vladarica sunca vrati na nebo. Zima je i dalje bjesnila. Veles je u podzemlju zadovoljno trljao ruke. Izađe jednoga dana na zemlju kako bi uživao u svojoj konačnoj pobjedi, a Perun ga je samo promatrao s oblaka i mudro čekao svoju priliku. Kada je ovaj izašao na čistinu gdje se nije mogao skriti, sasu Perun na njega svoje munje. Grmilo je nebo, tresla se zemlja. Nasta strašan boj. Bog podzemlja i bog života krvavo se zaratiše. Bježao je Veles, skrivao se iza drveća, kuća i ljudi. Pretvarao se u razne životinje i svakakva čuda, ali nije mogao umaći Perunovu bijesu. Na kraju ga dočeka kazna kakva i dolikuje takvomu opakom stvoru. Perun ga sasvim dokrajči, protjera natrag u podzemlje, oslobodi svoju ženu Mokoš i vrati se na vrh stabla života kako bi ponovno donio red u svijet. Iz oblaka se prolomi kiša. Značilo je to samo jedno – Perunovu pobjedu na Velesom. S kapima kiše topio se snijeg i led, klice su klijale, bilje bujalo, a cvijeće cvjetalo. I opet je sunce granulo[100] iza oblaka. Mokoš se vratila svojemu mužu, a s njom se u prirodu vratilo proljeće. Život se ponovno budio. Opet je bilo sve po staromu. Nakon proljeća stiglo je ljeto. Sunce zasja jače no ikada, bio je to zadovoljni Mokošin osmjeh jer je ponovno bila u naručju svojega voljenoga. Uskoro se i žito zlatilo na polju, grožđe dozrijevalo i ljetina se sakupljala.

No zlo nikada ne spava. Tako ni nakon poraza vječni san nije usnio bog podzemlja. Veles se nije htio predati. Još se jednom rodi u obliku zmije i zaprijeti svijetu. Taman kada su žeteoci požnjeli posljednja klasja žita, spremili ljetinu i napravili vino, tmurni se oblaci nadviše nad zemljom. Zapuše opet onaj hladni vjetar. Ptice se uznemiriše i

100 granuti = zasjati, pojaviti se

odletješe na jug. Životinje se povukoše u svoje brloge i pođoše na počinak. Sve je izgledalo nekako zloguko i nešto loše osjećalo se u zraku. Bio je to Veles koji se osokolio i još jednom ugrabio Mokoš.

– Jao! – zavapi ranjeni Perun i odluči ne čekati, već se odmah i jednom zauvijek obračunati s Velesom.

– Staniiii! – zagrmi s visina. Bio je to njegov otac, prabog Svarog.

– Budale žure, a mudri čekaju pravi trenutak! Ništa ne možeš učiniti. Treba čekati pravi trenutak. To nije sad – prekori ga otac.

– Ali, moram spasiti Mokoš! – jadikovao je Perun.

– Ne možeš je spasiti ovoga trenutka. Velesova moć sad je najsnažnija. Trebaš čekati da on oslabi i onda ga poraziti. To je jednostavno tako. Vas dvojica djelovi ste istoga kruga. Držite ravnotežu jedan drugomu. Ni ti ne bi bio toliko plemenit da nije njegove zlobe. Niti bi on bio toliko zloban da nije tvoje plemenitosti. Uvijek će postojati neprekidna borba dobra i zla. To je kretanje koje nikada ne prestaje. Pomiri se s tim. Ne gubi nadu. Već skupljaj snagu za trenutak u kojemu će Veles biti najslabiji. Tad ćeš ga opet pobijediti i vratiti svoju Mokoš – reče stari prabog Svarog i opet nesta.

Tako je i bilo. Mudre se Svarogove riječi ostvariše. Opet je Perun vratio Mokoš i uspostavio red u svijetu. No isto se tako Vales još jednom drznuo oteti vladaricu sunca.

I tako od pamtivijeka sve do današnjih dana Mokoš tijekom ljeta prebiva kod Peruna, a zimi je u podzemlju kod Velesa. Još uvijek Perun progoni Velesa po zemlji, napada ga svojim munjama s neba, a Veles bježi pretvarajući se

u razne životinje ili skrivajući se iza drveća, kuća i ljudi. Mnogi kažu da se baš na onome mjestu na koje udari grom Veles skriva od Peruna.

Druga priča

O STVARANJU SVIJETA

U mračna doba, kad još nije postojao svijet kakvim ga danas poznajemo vladao je bog mrtvih Pikutik. Gospodario je on dušama koje je pokosio u prošlom životu majčice Zemlje. Od nekadašnjega svijeta nije ostalo ništa doli tmine i bezlične materije. Što se dogodilo i zašto je nestalo staroga svijeta, nitko nije mogao reći jer nije preživio nitko tko bi to ispričao. Vladao je tako Pikutik vjekovima sve dok se nije umorio i zaželio društva. Stoga odluči stvoriti si družicu iz bezlične mase što je ostala od prethodnoga svijeta.

No kako je upravo u toj masi bila satkana životna energija tisuća umrlih, njegova družica posta nešto sasvim drugo no što je želio. Od prvoga trenutka ničim nije bila zadovoljna. Uvijek je nešto tražila i molila. Što god bi Pikutik učinio, nije joj bilo dovoljno. Ništa je nije moglo zadovoljiti.

U početku joj je smetala tmina u kojoj su živjeli i pekla su je oči. Zato zatraži od Pikutika da posegne još jednom za bezličnom masom i iz nje izvuče svjetlo. I on tako i učini. No Pikutikova dragana ni tada nije bila zadovoljna. Dosadilo joj lebdjeti u ništavilu i zaželi se tla pod svojim nogama. Iz bezlične mase Pikutik stoga stvori zemlju. No, zemlja joj bijaše pusta, pa Pikutik stvori brda i planine, rijeke i jezera, mora i oceane i još svakakvih čuda. Iz bezlične mase prospe

cvijeće i razno bilje po zemlji sve kako bi je što bolje uresio[101] za svoju draganu. Mislio je Pikutik da će kad uredi svoj novi dom njegova dragana napokon biti zadovoljna, no grdno se prevari. Odmah nakon što je lijevom rukom zagrabila klasje žita, a u desnu ubrala crvenu jabuku, zaželi se ona društva. No Pikutik je ovaj put bio odlučan. Nije više želio udovoljavati svojoj ženi, morala se zadovoljiti onime što je imala. No lukavo je žensko srce i još jednom nagovori Pikutika da joj ispuni želju. On joj stvori životinje. I, uistinu, bila je ona zadovoljna duže no inače i dugo ništa nije tražila, pa Pikutik odahnu. No, čudno je bilo to njegovo žensko stvorenje – nikad zadovoljno, nikad sretno. Uskoro joj dosadi jahati na žirafama, odlaziti na rijeku s antilopama, loviti s lavovima, zavijati s vukovima i letjeti s orlovima. Još jednom dođe ona pred svoga muža i odlučno reče:

– Dragi mužu, dolazim pred tebe s posljednjom željom. Više nikada ništa neću tražiti.

Pikutik samo pomisli koliko li se puta dosad naslušao istih riječi. Njegova dragana nastavi.

– Vidiš li ovo klasje što držim u svojoj ruci? E pa želim da mi stvoriš nekoga tko će se brinuti za njegovo zrnje. Jer, dragi mužu, u ovome zrnju zgusnuta je životna energija isto onoliko snažna poput one bezlične mase iz koje si ti mene stvorio. Od ovoga zrnja nastat će prah koji će, ako se svakodnevno unosi u tijelo, s vodom i vatrom stvarati čarobnu materiju koja čuva život. Čarolija te materije jest u tome što ujedinjuje sve elemente – zemlju, vodu, vatru i zrak. Stvori mi one koji će upravo zbog te čarobne materije ovladati ovim svijetom. Tad ću se povući s tobom u bezvremenost i bezprostornost kako bismo napokon mogli uživati u bračnoj zajednici.

101 uresiti = ukrasiti

Pikutik pozorno sasluša svoju ženu. Odluči joj udovoljiti želji, ali i poslužiti se lukavstvom kako više nikada ne bi zaželila želju.

Posljednji put prihvati se on stvaranja. Stvori on čovjeka da pazi na klasje žita. Od njegova je zrnja pravio čovjek brašno koje je mijesio s vodom i pekao na vatri. Najljepši miris što ga je svijet ikada osjetio širio bi se tada. Naposljetku je čovjek jeo taj kruh koji mu je davao snagu i čuvao zdravlje te je upravo zbog njega uspio ovladati svijetom. Tako je čovjek kao peti element s pomoću najsavršenijega izuma, živototvorne materije zvane kruh, ujedinio sve ostale elemente.

No, Pikutik se odluči poigrati s jabukom kako bi mu obje ženine ruke bile slobodne kad siđu u bezvremenost i besprostornost. Učini on jabuku kraljicom među voćkama, učini je najljepšom, najslađom i namirisnijom. Ali isto tako i opasnom. Biješe to stablo razdora između muškoga i ženskoga roda, stablo neograničenih ženskih želja i muževljeva naivnog ispunjavanja, baš kao što su to bili Pikutik i njegova dragana. Zbog jabuke je ljudski rod upadao u nedaće i ratove. Koliko god je kruh vraćao spokoj i mir među elemente svijeta, isto je toliko kaosa unosila jabuka, dok su ljudi zbog njezinih opojnih vrlina naivno mislili da donosi mudrost.

Zadovoljan je bio Pikutik u svom bezprostornom bezvremenu. Napokon je mogao odahnuti. No njegova žena nije bila sretna kako je ispao ljudski rod koji je zaželila da joj muž stvori. Bila je posramljena kako su ratoborni i nemilosrdni bili ti stvorovi. Stoga više nikada nije ništa poželjela.

Ljudi su uskoro počeli slaviti Pikutikovu družicu kao božicu života jer premda je svijet stvorio sam Pikutik da nije bilo nje i njezinih želja, ljudski se život nikada ne bi dogodilo i ništa živa ne bi danas kročilo zemljom. Zato joj narod upravo i nadjenu ime Živa. Obično su je predstavljali kako sjedi s ukrasom poput sunčevih zraka na glavi, ogrnutoj lakim ogrtačem, golih grudi i ramena. U lijevoj ruci držala je klasje žita, a u desnoj jabuku baš kako bi uvijek podsjećala da je žitom udahnula život, a jabukom donijela razdor.

Treća priča

DAŽDBOG

Bog sunca i gospodar zemlje zvaše se Daždbog. Bio je sin boga Peruna koji ga učini svestranim. Tako je Daždbog bio i bog rata, bog dragih metala, bog rudnika, bog koji daje bogatstvo te ujedno bijaše on i vratar podzemnoga svijeta. No krenimo od početka.

Kad to bijaše, nikomu nije važno, važno je samo da jednom bijaše. U planini živio neki pošten muž. Radio taj u rudniku od jutra do sutra sve samo kako bi udovoljio željama svoje žene. A bijaše to prava guja. Svakim danom bivala ta sve zlobnija i zlobnija. Činilo se kao da je samomu vragu iz vreće ispala. Oblačila se ona samo u najfinije svile i kitila najskupljim dukatima. Gizdava bijaše ta goropadnica[102]. Iako joj je muž bio bogata roda, novca nikada nije bilo dovoljno za sve njezine prohtjeve. Zato se jadnik i mučio u rudniku. Svakoga bi dana odlazio prije svitanja i kući se vraćao nakon zalaska. Dugo taj nije vidio sunca zato i postade blijed poput mlijeka. A usta mu još duže nisu okusila dobroga obroka, pa postade tanak poput pruta. No, nije zabrinjavalo goropadnicu što joj muž u rudniku kopni[103], njoj je samo bilo važno uresiti se poput kakve grofice ili barunice. A i one su se mogle posramiti pred raskoši njezinih haljina i bogatstvom nakita.

102 goropadnica = nasilna i neobuzdana žena
103 kopnjeti = postajati slab i neotporan

I bio to dan kao i svaki drug. Ustao onaj jadnik usred noći i put pod noge pravo u rudnik. Nije se ustala goropadnica da ga isprati. Teškim korakom vukao je svoju zlu sudbinu. Što napraviti? Otjerati je i skrati si muke? Ali kako kad je bio dobra srca i kad unatoč svemu voli tu goropadnicu?! Dok je bio zadubljen u svoje misli, susretne putem hromoga vuka. Sažalio se nad njim jer vidje da je zvijer mršavija i jadnija od njega sama. Dadne mu muž maleni komad suhoga mesa što ga je ponio sa sobom od kuće. Vuk halapljivo pojede i najmanju mrvicu. Dobri muž nastavi svojim poslom.

Sutradan na putu za rudnik susretne on opet vuka. I tada mu bi žao zvijeri te posegne rukom u svoju torbicu i još mu jednom baci komadić mesa. I tako svakoga dana. Čim bi čovjek iz kuće iskoračio, vuk bi ga čekao. Uvijek ga životinja pratila do rudnika i čekala na povratku. Svakoga bi ga dana taj poštni muž hranio komadićima mesa koje je ponio sa sobom. Bivao vuk sve deblji i jači, a čovjek sve mršaviji i slabiji.

Jednoga dana u rudniku nije više mogao ni kramp[104] držati. Bolestan i izmučen sruši se na pod. Uzalud su mu ostali rudari pokušavali pomoći, poštenomu mužu nije bilo spasa. Ona goropadnica, guja mu žena mjesto pogreba platila sebi najbolje krojače da joj kroje i šiju crninu[105] po mjeri. Jadnika pokopalo kao najvećega siromaha, a ne čovjeka bogata roda.

Nakon što je preplovio rijeku mrtvih, stigao on pred vrata podzemnoga svijeta. Tamo ga dočeka strašan vratar.

– Što tražiš od podzemnoga svijeta, smrtniče? – jezivim glasom prozbori vratar.

---

104 kramp = ručni alat kojim se kamen razbija i vadi
105 crnina = crna odjeća kao znak žalosti

– Ne tražim ništa, želim samo ući – odgovori mu čovjek.

– Nisam ni sumnjao u tebe. Kakav si bio na životu, takav si ostao i u smrti. Nikad ne tražiš ništa za sebe, uvijek se beskrajno daruješ za druge. Tako si činio i za svoju ženu, goropadnu guju pa i ranjenu zvijer koja je bila predodređena za umiranje. Ti si je spasio iako joj nije bilo spasa. Ti si preuzeo njezinu smrt premda je nisi ni poznavao. Velika su to djela, žrtvovati se radi drugih, a pritom ne tražiti ništa zauzvrat.

– Nisu to bila nikakva velika djela – odgovori mu čovjek. – Vidio sam bol u vučjim očima i to nisam mogao zanemariti, morao sam mu pomoći. Nije istina da nisam dobio ništa zauzvrat, velikodušno mi je prepustio svoju smrt jer kako je svakoga dana jačao, vidio sam da je njegov život vredniji od mojega, da ga više od mene zavrjeđuje jer će ga znati iskoristiti. Ja sam imao samo spoznaju da će mi idući dan biti kao prethodni i da nikada neću imati snage osloboditi se svojih okova.

– Skroman i spreman na žrtvu. Iako su te pokopali kao siromaha, ti vrijediš više od bilo kojega kralja. Ja sam Daždbog, vratar podzemlja i bog rudnika. Taj sam vuk bio ja, preobrazio[106] sam se kako bih provjerio jesi li stvarno toliko plemenit. Pokazao si mi to svakoga dana brinući se za mene, a mogao si me tako lako ostaviti da umrem od gladi. Promatrao sam te i u rudniku kako se mučiš radi goropadne žene koja to ničime nije zaslužila. Upravo zbog svoje nesebičnosti i požrtvovnosti u podzemnome životu darujem ti sva blaga koja čovjeku trebaju. No, blaga ovdje nisu kao na zemlji – reče tako Daždbog i otvori vrata podzemlja.

106 preobraziti se (u vuka) = postati (vuk)

Pošteni se muž zahvali i sramežljivo uđe. Sve je bilo onako kako mu je Daždbog obećao.

Sve ono što nije imao za života, imao je u smrti. Radost, sreću, zadovoljstvo i mir. To su bila najveća bogatstva koja čovjeku trebaju, a ne lijepe svile i zlatni dukati koji krase gizdave goropadnice.

Četvrta priča

SASVIM KRATKA PRIČA O JARILU I KUPALU

Događalo se to redovito krajem proljeća, tik[107] prije početka ljeta. Djevojke su plele vijence od cvijeća i bacale ih u vodu. Mladiću su palili krijesove i preskakivali preko njih. Lutka od slame zvana Kupalo već je davno bila napravljena, djeca su na nj oblačila žensku odjeću i čekalo se samo na svečanu povorku koja ju je trebala ponijeti do rijeke.

Kao i uvijek na dan ljetnoga solsticija, a sve u čast božanstva uroda, obilja i veselja, slamnata se lutka palila i bacala u rijeku. Vjerovalo se da je to jedina noć u godini u kojoj paprat cvijeta i da taj cvijet ima magičnu moć koja može uništiti demone, podariti uspjeh ili veliko bogatstvo.

Tom se svečanosti slavio božanski brak Jarila i Kupala. Naime, upravo je Jarilo, bog proljeća, proljetne vegetacije i plodnosti na zapovijed svoje majke božice Lade otvario vrata neba, sišao na zemlju donoseći proljeće. Prije njega ljudi su živjeli duboko u spiljama, skriveni od vječnoga snijega i leda. Van bi izlazili samo lovci kako bi uhvatili plijen kojim će prehraniti svoju obitelj. No život se promijenio otkad je Jarilo svijetu donio proljeće. Ljudi su izašli iz svojih spilja, prvi su put ugledali nebo bez oblaka i osjetili toplinu sunca na svojoj koži. Počeli su graditi kuće, kopati bunare

107 tik = upravo

i obrađivati zemlju, a sve zahvaljujući Jarilu. Ponosna je na svojega sina Jarila bila majka božica Lada. Upravo je od nje Jarilo naslijedio moć proljeća.

Kako je on bio mladić izuzetne ljepote, s krunom poljskoga cvijeća, ubrzo se u njega zagledala božica uroda i obilja Kupalo. Njihov brak blagoslovila je čitava božanska svita[108]. Kako ljudi ne bi postali oholi i zli, već da znaju cijeniti dar proljeća, svake godine krajem ljeta Jarilo i Kupalo vraćaju se na nebo, a zemlju prepuštaju Morani koja donosi pahulje i studen.

Povorka je krenula, sve samo razdragana lica. Pjevale su se pjesme i bacalo cvijeće. Bio je to izraz ljudske zahvalnosti Jarilu i Kupalu što su otjerali zimu i donijeli im proljećem, samim tim obilje i veselje.

108 svita = rodbina

Peta priča

KAKO JE VODA GRADU PODARILA IME

Hrabro pleme ratnika krenulo je na put. Dugo su živjeli među snijegom i ledom okovanim planinama, stoga starješine odlučiše povesti svoj narod u toplije, južnije krajeve. Dugo su putovali, mnogo bitaka bili, a i mnogo saveza sklopili. Puno ih izginulo putem, no hrabre su majke nove sinove rodile te mlada generacija ratnika povede svoj narod u obećanu zemlju.

Bljesnula je pred njihovim očima poput najsjajnije zvijezde. Okupana zlatnim suncem i oplakana kristalnim morem bila je toliko lijepa da su joj i najljepše žene svijeta trebale zavidjeti. Stoga je i nazvaše Ljepoticom. Jer uistinu njihova je obećana zemlja bila ljepotica među ljepoticama, krasotica među krasoticama. Kad je sa svojim narodom napokon stigao u zemlju Ljepoticu, starješina plemena pade ničice, uze grumen svete zemlje i poljubi je. Ostali slijediše njegov primjer. Znali su ti pradavni došljaci da zemlju treba poštivati kao što se poštuje ženu jer obje rađaju potomstvo, hrane ga i odgajaju.

Uskoro sagradiše svoje domove na svetoj zemlji. Neki se smjestiše među zlatno klasje ravnice, drugi među brdovite predjele zemlje Ljepotice, a treći pak uz kristalno more. Među onima koji dođoše na more bila je i velika obitelj Cokalova. Za svoj su dom izabrali plodna polja podno

nekoliko brdašaca. Ubrzo sagradiše kamene kuće, torove i bunare. Zemlju su marljivo obrađivali, blago svakodnevno odvodili na pašu, a morsku su ribu okretali na žaru[109].

Dok je trajalo proljeće, sve je bilo dobro, baš kao što to i priliči obećanoj zemlji. No čim je nastupilo ljeto, počeli su i prvi problemi. Sunce je počelo sve jače grijati, kamen se stao žariti, a bunari presahnjivati[110] jedan za drugim. Strašna žeđ zavlada. Usjevi su skapavali[111] na polju, ispaše gotovo da nije ni bilo jer je sunce spržilo svu travu. Voda se smjela koristiti samo u najtežim trenucima. Žene su bile očajne, a djeca uplakana. Obećana zemlja preobrazila se u oganj.

Stari Cokalo, glava obitelji, bijaše shrvan od boli gledajući članove svoje obitelji kako umiru od žeđi. Molio je nebo i oblake da im podare kišu, ali oni nisu prepoznavali njegove riječi donesene iz pradomovine. Slomljen zazove ime staroga plemenskog boga Vodana da im pomogne. Molio mu se danima, slavio ga i prinosio mu žrtvu. Na najvišem brdu svoje nove domovine stari Cokalo odluči žrtvovati sebe bogu Vodanu, sve samo kako bi spasio obitelj.

Vjetar zafijuče, drveće se uzburka, zemlja protrese, a iz samoga srca brda prasnu veliki mlaz vode. Bio je to on! Veličanstveni bog voda Vodan! Čuo je njegov vapaj. Stari Cokalo klekne pred bogom svoje pradomovine.

– Tko se usuđuje dozivati me iz dubine zemlje?! – progrmi voda.

– O, presvijetli, svevišnji bože. To sam ja, stari Cokalo, glava obitelji. Ponizno klečim pred tobom s nadom da ćeš uslišiti moju molitvu.

---

109 okretati ribu na žaru = peći (i jesti) ribu
110 presahnjivati = ostajati bez vode
111 skapavati = umirati od gladi i žeđi

– Što je to što želiš od mene? Tražili ste obećanu zemlju, dali smo vam je. No čim ste došli, zaboravili ste na svoje bogove. Ostavili ste ih zajedno s pradomovinom. Dok je sve bilo dobro, nitko nas se nije sjetio, nitko nam ime nije izgovorio, a kamoli žrtvu prinio. A sad, na prve znake nevolje besramno tražiš moju pomoć! Tražili ste obećanu zemlju, nosite se s njom i svim blagodatima i nedaćama koje vam donosi. Odlučili ste da vam vaši bogovi ne trebaju u dobru, stoga nas pustite na miru i u zlu – odlučno će Vodan.

– O, presvjetli bože pradomovine. Molim te za pomoć. Podari mi nepresahla vrela jer uprotivnom će moja obitelj umrijeti od žeđi. Ako uslišiš moju molitvu, sa sinovima ću sagraditi grad koji će vazda slaviti tvoje ime. I tvoja će dobrota biti za vjekove. Dajem ti svoju iskrenu riječ. Ako ne ispunim svoje obećanje ili ako se njemu usprotivi bilo tko od mojih potomaka, onda neka bijes svih bogova pradomovine razori taj rđavi grad.

Vodan uslišiši molitvu staroga Cokala. Voda je izvirala sa svih strana. Bilje je opet bujalo, a stoka pasla po poljima. Obitelj je bila spašena. I stari je Cokalo održao svoje obećanje. Osnovao je grad koji je nosio ime vodenoga boga iz pradomovine. Nadjenu mu ime Vodice. Još i danas stoji taj grad na obali istoga onog kristalnog mora u obećanoj zemlji Ljepotici koja do danas nije izgubila ništa od svojega sjaja.

I tako je voda gradu podarila ime.

POGOVOR

U spisateljskom nadahnuću mitskim i legendarnim jedno je od prapočela književnosti, sve od samog Homera nadalje. Je li parni stroj raspršio izmaglice takvih pripovjednih snoviđenja, prije dva stoljeća su svojim „Kućnim pričama“ odgovorili braća Grimm. Pokazalo se kako tek modernitet nasušno iziskuje mitotvornost. Romantičari razočarani bezličnošću strojeva i njima proizvedenih masovnih dobara su metež industrijalnosti preveli u narativne virove pradrevnih voda, kako je Wagner u kritici svojeg doba sročio prokleto zlato s dna Rajne. Tako dobivene priče nisu samo razgaljivale tragatelje za ljepotom, one su i uvezivale nova društva i države. U jednom sličnom pripovjednom uvezivanju nastao je i opus Ivane Brlić Mažuranić, uzorom mnogih kasnijih pisanja ove vrste – pa i ovoga u „Vilinskim pričama“ Ane Udovičić. U traženju predložaka za odgovor na pitanja svojeg vremena Brlić Mažuranić je posezala za oblicima iz već formuliranog grimovskog folkloističkog žanra i motivima nadahnutim panslavenskim pokretom, pa se tako događa da i ovaj pogovor šaljem posredstvom javnog poslužitelja iz akademske informatičke mreže koji se zove Jagor.

Kao što se ruskim Jagorom kolege informatičari bore protiv bezličnosti servera serijski proizvedenog iz dijelova s nasuprotnih krajeva planeta, tako se i pripovijedanjem anakronih svjetova poseže za antidozom pragmatičnih i zahtjevnih moderniteta. Bez takvih lijekova oni i ne funkcioniraju, zato i svaki novi iPhone ima neko pitomo, kućansko ime a navada imenovanja se ne odriče ni plastičnim brodovima lišenih brodograditeljskih rodoslova. Iz raspoloživih

kombinatorika stvaraju se nova čuvstva kakva mogu pokretati, povezivati, pa i razgaljivati. Stoga u njima ne tražimo filološke dosljednosti, već talent da takve uopće pokrenu u njihovim afektivnim nastajanjima. Nijedan istraživač svojem budućem poslanju nije bio privučen uz brojke iz egzaktnih izvješća s terena, već čitajući nestvarne bajkovitosti iz književnih svemira pustolova, junaka i čestitih uzora. Zato su ovakva štiva razumljiva i potrebna. Njihova spisateljska smještavanja po zemljištu pripovjedno postojećih i filološki analiziranih likova, poput Mokošinog kalendarskog putovanja između Peruna i Velesa, nisu mitološko reaktualiziranje već pripovjedno inspiriranje, pa niti doplitanje pripovjednih niti uz fikcionalnog Vodana nije gradivo za nekakav pomodni rodnovjerni kult već sentimentaliziranje zavičajnog krajolika. Suditi prestrogo iz takvih razloga posve bi promašilo medij, jer od književnosti ne tražimo krajobrazni itinerer već očaravanje u putovanju mašte.

Ana Udovičić je takvo očaravanje ponudila za dobrih dvadeset roditeljskih večeri maštovitog pripovijedanja uz dječja uzglavlja. Možda ove originalne složenice postanu kockicama i za neke nove sentimentalne kombinatorike. Likovi koji nam ovom spisateljskom rukom su neki iskovani novi, neki već iz čuvenja književnosti i mitologije poput poganskih božanstava, a neki pak iz lokalnih riznica poput korlaka. Usnut u kolektivnoj mašti, vjerojatno nije ni sam sanjao kako će se jednom naći zapamćen u vilinskim pričama. Boljeg mjesta mu niti nema!

dr. sc. Jadran Kale

BILJEŠKA O SPISATELJICI

Bok, svima!

Ime mi je Ana Udovičić, a moje umjetničko (spisateljsko) ime je Ana Bilić, kako sam se prezivala prije udaje. Rođena sam davne 1980. u Šibeniku, gradu svima vam poznatome po dječjemu festivalu. (Tko još nije bio, neka obvezno dođe!) U Šibeniku sam završila osnovnu i srednju školu te se uputila na studij u Zagreb.

Odabrala sam studirati novinarstvo jer me to odmalena privlačilo. Tako sam još u osnovnoj školi pokrenula i uređivala školski časopis *Šibenski gremlin*, a u gimnaziji sam bila glavnom i odgovornom urednicom časopisa *Memoari (m)učenika.* Kada sam završila studij, radila sam kao novinarka na RTL Televiziji, Televiziji Šibenik i Otočnome radiju Kornati. Na Otočnome sam radiju osmislila emisije *Tragovima predaka* i *Iz bakine škrinjice*.

Cijelo to vrijeme marljivo sam pisala priče upravo za vas. Knjiga koju držite u rukama moja je četvrta objavljena knjiga. Ako već niste, pročitajte moje ranije objavljene knjige: *Tajna bakinog tavana*, *Vitezovi rata* i *Čuvar blaga*. Možete me preporučiti mami, tati, starijoj seki, baki, tetku, ujaku, susjedi te drugim odraslim osobama jer za njih pripremam zbirku pjesama *Zaboravljene misli*.

Hvala vam na pozornosti i nastavite marljivo čitati!

Vaša Ana

SADRŽAJ

VILINSKI LJUDI

Prva priča: VILA I PASTIR

Druga priča: NEPOŽELJNA NEVJESTA

Treća priča: RUŽNA LJEPOTICA

Četvrta priča: MAJUŠNA VILA I DJEDOVA VREĆA

Peta priča: NESRETNA VILENICA

VRAŽJE POBRATIMSTVO

Prva priča: VJEŠTICA IZ VRTLOGa

Druga priča: VRAG

Treća priča: KORLAK I SMRT

Četvrta priča: ŠARKANJ, NAJSNAŽNIJA TOKMAKBABA I IZGUBLJENI MALJ

Peta priča: KRIV JE!

NEOBIČNA BIĆA

Prva priča: DIV I KRALJ

Druga priča: STARMALI

Treća priča: KEČIZUBE

Četvrta priča: BURA

Peta priča: PUSTOLOVICA I MORNAR

BOGOVI

Prva priča: KAKO JE PERUN VRATIO MOKOŠ

Druga priča: O STVARANJU SVIJETA

Treća priča: DAŽDBOG

Četvrta priča: SASVIM KRATKA PRIČA
O JARILU I KUPALU

Peta priča: KAKO JE VODA GRADU PODARILA IME

POGOVOR

BILJEŠKA O SPISATELJICI